

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra řízení

Diplomová práce

**Řízení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany
obyvatelstva ve vybraných obcích Olomouckého kraje**

Bc. Petra Vařeková

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Petra Vařeková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Řízení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve vybraných obcích Olomouckého kraje

Název anglicky

Management of preventive educational activities in the sector protection of the population in selected municipalities of the Olomouc Region

Cíle práce

Hlavním cílem práce je navrhnout funkční organizační strukturu subjektů podílejících na preventivně výchovné činnosti v rámci ochrany obyvatelstva. Práce bude zaměřena na vybrané obce Olomouckého kraje. Prvním dílčím cílem je zpracování literární rešerše na základě porovnání přístupů jednotlivých autorů. Dalšími dílčími cíli jsou vyhodnocení současného způsobu a funkčnosti výkonu preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve vybraných obcích Olomouckého kraje a analýza finanční náročnosti této preventivně výchovné činnosti.

Metodika

Metodika řešené problematiky v rámci diplomové práce bude tvořena ze dvou částí – teoretickou a praktickou. Teoretická část bude zpracovávána formou literární rešerše zahrnující studium odborné literatury, odborných časopisů, internetu. Literární rešerše bude základem k definici pojmů organizační struktury, ochrana obyvatelstva, mimořádná událost. Teoretická východiska budou využita jako podklady pro praktickou část, která bude zpracována formou sběru vlastních primárních dat z vlastních šetření a pozorování. Následně budou primární data srovnávána a analyzována společně s daty sekundárními. Na základě literatury a strukturovaných rozhovorů se zaměstnanci obecních a městských úřadů v Olomouckém kraji budou zpracovány organizační struktury subjektů vykonávající preventivně výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva. U třech obcí bude vlastním šetřením zjištěno, zda se zabývá preventivně výchovnou činností v oblasti ochrany obyvatelstva, případně jakým způsobem je tato činnost prováděna a jaké finanční prostředky na tuto činnost obec poskytuje. Na základě syntézy teoretických poznatků a vlastních šetření budou zformulovány závěry diplomové práce.

Práce se bude skládat z několika navazujících částí:

1. Úvod

2. Cíl práce a metodika

3. Literární přehled

4. Vlastní práce

5. Zhodnocení výsledků a návrh doporučení

6. Závěr

7. Seznam použité literatury

8. Přílohy

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Řízení, organizační struktura, preventivně výchovná činnost, ochrana obyvatelstva, mimořádná událost, Olomoucký kraj

Doporučené zdroje informací

- DILLENZ, M. *Příručka civilní obrany*. Praha: Naše vojsko, 1989. ISBN 80-206-0080-9.
- HRON, J. – MACÁK, T. *Teorie řízení*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2012. ISBN 978-80-213-2306-3.
- KOONTZ, H. – WEHRICH, H. *Management*. Praha: Victoria Publishing, 1993. ISBN 80-85605-45-7.
- LINHART, Petr. *Některé otázky ochrany společnosti*. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005. ISBN 80-86640-43-4
- MARTÍNEK, Bohumír. *Metodický manuál pro přípravu preventistů ochrany obyvatelstva*. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2014. ISBN 978-80-7385-146-0
- TARČÁNI, Ondřej. *Teorie a praxe krizového řízení III*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-362-8
- TARČÁNI, Ondřej. *Teorie a praxe krizového řízení II*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-357-4
- TARČÁNI, Ondřej. *Teorie a praxe krizového řízení I. 2., doplněné a upravené vydání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2015. ISBN 978-80-7251-435-9
- ZBOŘIL, K. *Marketingový výzkum : metodologie a aplikace*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Fakulta podnikohospodářská, 1998. ISBN 80-7079-394-5.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

Ing. Michal Chocholoušek, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra řízení

Elektronicky schváleno dne 22. 11. 2017

prof. Ing. Ivana Tichá, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 22. 11. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 11. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Řízení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve vybraných obcích Olomouckého kraje“ jsem vypracovala samostatně pod vedením Ing. Michala Chocholouška, Ph.D. a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 24.11.2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Michalovi Chocholouškovi, Ph.D. za cenné připomínky, odborné rady a doporučení, které mi poskytl při zpracovávání této diplomové práce. Také bych ráda poděkovala Dagmar Kubíčkové, Ing. Zuzaně Matějčkové a Ing. Alešovi Vysloužilovi za vstřícnost, poskytnuté informace a věnovaný čas.

Řízení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve vybraných obcích Olomouckého kraje

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá analýzou preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva, která je zaměřena na vybrané obce Olomouckého kraje. Na základě provedené analýzy je vytvořena organizační struktura subjektů vykonávající preventivně výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva na území Olomouckého kraje.

V teoretické části práce je shrnut současný stav zkoumané problematiky v literatuře. V praktické části je provedeno výběrové šetření technikou osobního dotazování se záměrně vybranými respondenty. Na základě šetření je vytvořena organizační struktura subjektů vykonávající preventivní výchovnou činnost, jak na úrovni jednotlivých vybraných obcí, tak i na úrovni celého kraje. Dále jsou navrženy doporučení pro jednotlivé vybrané obce směřující ke zdokonalení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva.

Klíčová slova: řízení, organizační struktura, preventivně výchovná činnost, ochrana obyvatelstva, mimořádná událost Olomoucký kraj

Management of preventive educational activities in the sector protection of the population in selected municipalities of the Olomouc Region

Abstract

This diploma thesis deals with the analysis of preventive educational activities in the sector protection of the population, which is focused on selected municipalities of the Olomouc Region. Based on the analysis is produced the organizational structure of entities, which implement preventive educational activities in the sector protection of population in the territory of the Olomouc Region.

The theoretical part summarizes the current state of solutions to issues in the literature. The sample survey is done in the practical part and personal interview technique with intentionally selected respondents is used. Based on the survey is created the organizational structure of entities implementing preventive educational activities. The organizational structure is produced for individual selected municipalities and for the whole region too. Recommendations are also proposed for selected municipalities, which are aimed at improving preventive educational activities in the sector protection of population.

Keywords: management, organizational structure, preventive educational activities, disaster, protection of the civilian population, Olomouc Region

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Literární přehled.....	15
3.1 Bezpečnost	15
3.1.1 Bezpečnostní zájmy	15
3.1.2 Bezpečnostní prostředí v ČR	16
3.1.3 Bezpečnostní hrozby	17
3.2 Bezpečnostní systém ČR.....	18
3.2.1 Prezident, parlament, vláda.....	19
3.2.2 Pilíře bezpečnostního systému.....	21
3.2.3 Orgány územních samosprávných celků, právnické a fyzické osoby	22
3.3 Ochrana obyvatelstva	27
3.3.1 Mimořádná události	28
3.3.2 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.....	31
3.4 Preventivně výchovná činnost v oblasti ochrany obyvatelstva.....	33
3.5 Organizační struktury	34
3.5.1 Vznik organizační struktury.....	36
3.5.2 Vztahy mezi organizačními jednotkami	38
3.5.3 Základní formy organizačních struktur.....	41
3.5.4 Organizační struktury pro řízení opatření ochrany obyvatelstva	43
4 Vlastní práce	45
4.1 Mimořádné události v Olomouckém kraji	45
4.2 Nový Malín	48
4.2.1 Vlastní šetření	48
4.2.2 Analýza stavu preventivně výchovné činnosti v obci Nový Malín	53
4.3 Šumperk	54
4.3.1 Vlastní šetření	55
4.3.2 Preventivně výchovná činnost v Šumperku.....	59
4.3.3 Analýza stavu preventivně výchovné činnosti ve městě Šumperk	63
4.4 Olomouc	63
4.4.1 Vlastní šetření	64
4.4.2 Analýza stavu preventivně výchovné činnosti v Olomouci.....	67

5	Zhodnocení výsledků a návrh doporučení.....	69
5.1	Návrh organizační struktury pro preventivně výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva v obci Nový Malín	70
5.2	Návrhy preventivně výchovné činnosti v obci Nový Malín	71
5.3	Organizační struktura preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve městě Šumperk	72
5.4	Návrhy preventivně výchovné činnosti v městě Šumperk	73
5.5	Organizační struktura preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve městě Olomouc.....	73
6	Závěr.....	74
7	Seznam použitých zdrojů	76

Seznam obrázků

Obrázek 1:	Struktura bezpečnostního systému ČR.....	19
Obrázek 2:	Plochá organizační struktura	35
Obrázek 3:	Strmá organizační struktura	35
Obrázek 4:	Funkční organizační struktura.....	37
Obrázek 5:	Objektově orientovaná organizační struktura	38
Obrázek 6:	Jenoliniový systém.....	39
Obrázek 7:	Funcionální systém.....	39
Obrázek 8:	Liniově štábní systém.....	40
Obrázek 9:	Návrh organizační struktury - Nový Malín.....	70

1 Úvod

„Vyhne se nebezpečí, kdo se má na pozoru, i když je v bezpečí.“

Publilius Syrus – latinský spisovatel

Bezpečnost je v současné době velmi skloňovaným pojmem. Důvody jsou různé a pro každého mají jiný význam nebo prioritu. Prvním důvodem jsou přírodní katastrofy, které téměř každoročně zasáhnou některou část území nejen České republiky, ale i místa po celém světě. Přírodní katastrofy však ohrožují lidstvo již několik tisíciletí. Hlavními důvody, proč se o bezpečnosti mluví dnes, jsou hrozby válečných útoků, ale zejména čtenější teroristické útoky v Evropě.

V minulém politickém režimu fungovala systematická příprava na různé mimořádné události, které se říkalo branná výchova. Byla rozptýlena do různých vyučovacích předmětů a dvakrát do roka probíhala cvičení, při nichž se žáci připravovali na hrozbu jaderných a chemických útoků. Poté nastalo období, kdy se branná výchova naprosto vyškrtla ze školních osnov, a velká část dnešní populace si nedokáže poradit se situacemi vymykající se běžnému každodennímu životu a žijí v představě, že vše vyřeší stát a jeho záchranné složky. Ty však nejsou všemohoucí. Řada organizací si uvědomila, že je potřeba obyvatelstvo připravovat na mimořádné situace, protože mezi lidmi, kteří nevědí, co mají dělat za mimořádné situace, vzniká panika a zmatek, které dokáží udělat více škod než samotná mimořádná událost.

Již několik let se preventivně výchovnou činností zabývají jak záchranné složky státu, tak i nestátní organizace, kterým se postupně daří začleňovat do legislativních dokumentů systematickou výchovu ve školách. Nikdo již nechce po žácích, aby pochodovali v plynových maskách a pláštěnkách. Dnes se výchova zaměřuje na to, aby žáci věděli, jak se mají zachovat, když najdou podezřelý předmět, co dělat v případě, že uslyší výstražné signály, nebo jak dát první pomoc zraněnému. Mnohdy je výchova zaměřena opravdu jen na dětskou část populace a nejsou výjimkou případy, kdy se děti dokáží zachovat v nenadálých situacích lépe než jejich rodiče.

Existuje následné vzdělávání pro obyvatelstvo v produktivním věku a pro seniory?

Celá problematika je zaměřena na oblast událostí, které se nedějí často. Jakmile děti odrostou a nebudou si připomínat to, co se ve škole naučili, zapomenou. Výchova by měla

probíhat průběžně po celý život jedince, aby si neustále uchovával v paměti informace a postupy, kterými se má řídit v případě mimořádné události.

Obecním a městským úřadům nařizuje krizová legislativa, aby se problematikou ochrany obyvatelstva intenzivně zabývaly. Samotné obce se na mimořádné události připravují, ale připravují na ně i své občany?

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Práce se zabývá preventivně výchovnou činností v oblasti ochrany obyvatelstva na území Olomouckého kraje. Vzhledem k omezenému rozsahu a časové náročnosti není možné provést kompletní analýzu ve všech obcích Olomouckého kraje. Pro analýzu byly vybrány tři obce na území Olomouckého kraje. Hlavním cílem práce je navrhnout funkční organizační strukturu pro subjekty, které se podílejí na preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva na území Olomouckého kraje. Dílčím cílem je vyhodnocení současného způsobu výkonu preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve vybraných obcích Olomouckého kraje. Na základě výsledků budou formulovány doporučení pro jednotlivé vybrané obce směřující ke zdokonalení preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva.

2.2 Metodika

Metodika řešené problematiky v rámci diplomové práce je tvořena ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část je zpracovávána formou literární rešerše zahrnující studium odborné literatury, odborných časopisů, internetu. Literární rešerše je základem k definici pojmů organizační struktury, ochrana obyvatelstva, mimořádná událost. Teoretická východiska jsou využita jako podklady pro praktickou část, která je zpracována formou sběru vlastních primárních dat z vlastních šetření.

V praktické části je provedeno výběrové šetření technikou osobního dotazování se záměrně vybranými respondenty, jež slouží k provedení analýzy stavu preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve třech vybraných obcích na území Olomouckého kraje. Obce byly vybrány dle úsudku zpracovatele práce a každá z nich se vyznačuje jinou úrovní veřejné správy, počtem obyvatel a velikostí katastrálního území. V práci je použita technika osobního dotazování, která je prováděna polostandardizovaným rozhovorem se zaměstnanci obecních a městských úřadů v Olomouckém kraji (1).

Kritériem pro výběr vhodných respondentů byla jejich specializace v oblasti ochrany obyvatelstva. Rozhovory probíhaly po vzájemné dohodě v určený den, čas a na domluveném místě. Délka rozhovoru trvala vždy kolem jedné hodiny. Rozhovoru

předcházelo krátké představení a byla vysvětlena podstata šetření. Kontakt s potenciálními respondenty jsem navazovala za pomoci mobilního telefonu, elektronické pošty a osobního setkání. Během těchto krátkých spojení, jsem si s nimi vysvětlila účel a cíl našeho setkání. Název práce byl sdělen hned na počátku domluvy.

Cílem šetření je snaha analyzovat stav v oblasti ochrany obyvatelstva na úrovni orgánů veřejné správy. Podrobněji je zjišťován přístup k preventivně výchovné činnosti v této oblasti, na jaké cílové skupiny je činnost zaměřena, jakým způsobem je činnost prováděna a také jakým způsobem je činnost podporována ze strany obce.

K dosažení zisku předem stanovených informací jsou použity otevřené otázky, které byly zpracovatelem diplomové práce předem formulované a sestavené do závazného pořadí. Současně byly volně kladeny doplňující otázky. Otázky byly rozděleny do dvou tematických okruhů, které zůstaly pro všechny respondenty neměnné. Znění otázek u jednotlivých respondentů se mírně lišilo v závislosti na velikosti obce a pracovního zařazení respondenta. Výpovědi všech účastníků rozhovoru byly zaznamenávány na diktafon (1).

Na základě syntézy teoretických poznatků a vlastních šetření jsou zformulovány závěry diplomové práce.

3 Literární přehled

3.1 Bezpečnost

Chápání významu slova bezpečnost mohou být různá. Bezpečnost může být vyjádřena jako subjektivní stav mysli jedince, který se v daném okamžiku cítí bezpečně před ublížením ze strany druhých. Jedná se o pocit, který je ovlivněn mnoha faktory, přičemž stejné faktory mohou na různé lidi působit rozdílně. Znamená to, že to co jeden člověk považuje za bezpečné, se druhému jedinci jevit bezpečné nemusí.

Podle odborníků zabývajících se krizovým řízením je bezpečnost stav, kdy jsou na efektivní míru omezeny hrozby pro objekt a jeho zájmy a tento objekt je k omezení stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při něm spolupracovat. (2)
(3)

3.1.1 Bezpečnostní zájmy

Česká republika rozlišuje bezpečnostní zájmy podle stupně důležitosti a rozděluje je do tří kategorií:

- a) Životní,
- b) Strategické,
- c) další významné zájmy.

Životním zájmem je zejména zajištění suverenity České republiky a zajištění územní celistvosti. Zajištění politické nezávislosti, zachování demokratického právního státu stejně jako ochrana základních lidských práv a svobod obyvatel České republiky jsou dalšími životními zájmy. (2)

Pro zajištění a obranu životních zájmů jsou orgány státní správy připraveny využít všech možných přístupů a použít veškeré dostupné prostředky. Životní zájmy se řadí mezi zájmy s nejvyšší prioritou. K jejich ochraně slouží strategické zájmy, kterými jsou zejména bezpečnost a stabilita v euroatlantickém prostoru, prevence a zvládnutí místních a regionálních konfliktů a zmírňování jejich následků a také zachování globální stabilizační role a zvýšení efektivnosti OSN. K dalším důležitým patří podpora demokracie, základních svobod a principů právního státu, zajištění vnitřní bezpečnosti

a ochrany obyvatelstva a prevence a potlačování bezpečnostních hrozeb ovlivňující bezpečnost ČR a jejich spojenců. Strategické zájmy slouží k zajištění společenského rozvoje a prosperity ČR. Tento seznam není kompletní, ale pro účely diplomové práce dostatečný. (4)

Poslední kategorií jsou významné zájmy, které přispívají k zajištění životních a strategických zájmů a současně by měly zvyšovat odolnost společnosti vůči bezpečnostním hrozbám. Do této kategorie patří zvyšování efektivity a profesionality státních institucí a soudnictví, se kterou souvisí posilování spolupráce veřejné správy s občany a podnikajícími fyzickými a právníckými osobami. Dále také rozvoj občanských sdružení a nevládních organizací působících v oblasti bezpečnosti, stejně jako posilování veřejné informovanosti a aktivního podílu občanů na zajištění bezpečnosti (2) (4).

3.1.2 Bezpečnostní prostředí v ČR

Předvídatelnost bezpečnostního prostředí se snižuje. Důvodem je globalizace, která sice rozšiřuje, prohlubuje a urychluje pohyb zboží, lidí a myšlenek přes hranice států, ale zároveň napomáhá rostoucí provázanosti bezpečnostních trendů a faktorů. Zvyšuje se závažnost nevojenských hrozeb, mezi které patří například kybernetické útoky, migrace nebo přerušení dodávek strategických surovin. K nestabilitě přispívá i nerovnoměrný ekonomický rozvoj a snadné šíření radikálních politických i náboženských myšlenek. Velkou hrozbou spojenou s globalizací je vysoká mobilita, která zvyšuje rychlost šíření infekčních onemocnění.

Stále existují hrozby státního charakteru, ale stále častěji se objevují hrozby nestátního nebo nadnárodního charakteru. Nestabilita a konflikty daleko za hranicemi Evropy mívají přímý dopad na naši bezpečnost a dochází k prolínání vnitřních a vnějších bezpečnostních hrozeb. Zvyšují se nároky na připravenost včasné a efektivně reagovat na nenadálé hrozby. Hlavním zdrojem hrozeb jsou vyhrocené postoje vůči hodnotovým základům naší společnosti, které ohrožují koncept demokratického právního státu a popírají základní lidská práva a svobody. Hrozbou jsou i mocenské aspirace některých států, a dalších aktérů, kteří přestávají respektovat mezinárodní uspořádání a základní principy mezinárodního práva. Využívají vojenské kapacity, kybernetické prostředky, zbraně hromadného ničení, jsou aktivní na finančních trzích a soupeří o vliv ve strategických oblastech. Nestátní aktéři dokáží rychleji a pružněji využívat výhod informačních

a komunikačních technologií a tím roste jejich potenciál ohrožovat zájmy států a nahrazovat nastolený státní systém vlastní strukturou apod.

Velkým rizikem je stárnutí populace ve vyspělých zemích a nekontrolovatelná migrace lidí napříč kontinenty. Chudoba, dlouhodobé sociální vyloučení a nedostatek základních potřeb jsou živnou půdou pro vznik extremismu, který je sám o sobě velkým rizikem. Následkem extremismu mohou vzniknout další typy hrozeb, například zvýšená kriminalita, která může přerůst až v ozbrojené konflikty a následně i masové nekontrolovatelné migrace. (2) (3) (4)

3.1.3 Bezpečnostní hrozby

Pracovní skupina složená z odborníků ministerstva zahraničních věcí analyzuje bezpečnostní prostředí České republiky a identifikuje specifické hrozby, kterým jsou občané České republiky vystaveni. Vzhledem k faktu, že je Česká republika členem mezinárodních organizací, jsou mezi bezpečnostní hrozby zahrnuty i takové hrozby, které nemají přímý dopad na bezpečnost České republiky, ale ohrožují její spojence.

Podle Bezpečnostní strategie ČR 2015, která byla přijata usnesením vlády č. 79 ze dne 25. února 2015, čelí občané České republiky těmto bezpečnostním hrozbám:

- oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodněprávních závazků v oblasti bezpečnosti,
- nestabilita a regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí,
- terorismus,
- šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů,
- kybernetické útoky,
- negativní aspekty mezinárodní migrace,
- extremismus a nárůst interetnického a sociálního napětí,
- organizovaný zločin, zejména závažná hospodářská a finanční kriminalita, korupce, obchodování s lidmi a drogová kriminalita,
- ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury,
- přerušování dodávek strategických surovin nebo energie,
- pohromy přírodního a antropogenního původu a jiné mimořádné události (3) (5).

Úspěšné prosazování bezpečnostních zájmů vyžaduje také zapojení občanů, právnických a fyzických osob a orgánů veřejné správy do zajištění bezpečnosti a celkové posilování odolnosti společnosti vůči bezpečnostním hrozbám. Pro účinné zajištění vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatelstva je významná rovněž spolupráce s občany, občanskými sdruženími působícími v oblasti bezpečnosti a využití dobrovolnické služby

ČR podporuje vzdělávání občanů v oblasti zajištění bezpečnosti, zejména v předcházení hrozbám, ale také v oblasti sebeochrany a vzájemné pomoci při mimořádných událostech jako významného faktoru při možné eliminaci následků mimořádných událostí. Systémové vzdělávání v bezpečnostní problematice, například i prostřednictvím veřejnoprávních médií, představuje také významný nástroj v oblasti prevence kriminality. ČR za tímto účelem rozvíjí intenzivní meziresortní spolupráci, spolupráci složek integrovaného záchranného systému a spolupráci s občanskými sdruženími zabývajícími se vzděláváním v oblasti bezpečnosti.

ČR se aktivně zapojuje do Mechanismu civilní ochrany EU a rozvíjí efektivní spolupráci se Střediskem pro koordinaci odezvy na mimořádné události EU a s Euroatlantickým koordinačním střediskem pro řešení mimořádných událostí NATO (2) (3).

3.2 Bezpečnostní systém ČR

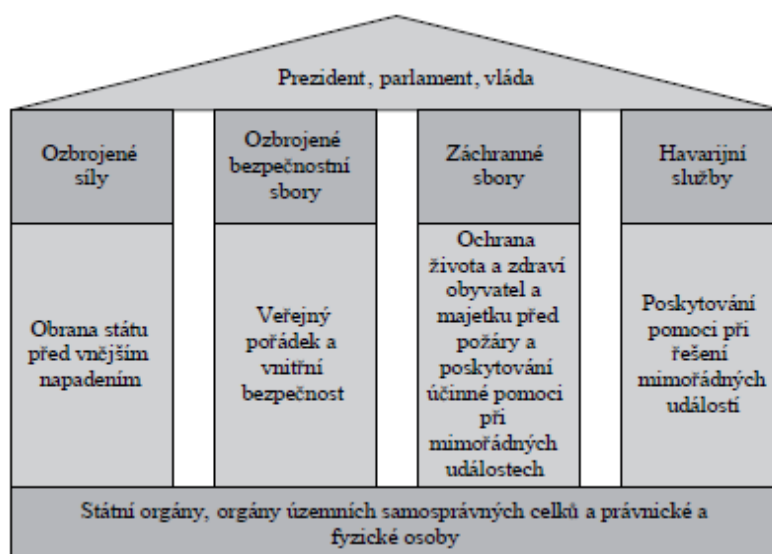
Bezpečnostní systém České republiky je legislativně zakotven v mnoha zákonech, ale základní legislativu tvoří Ústava ČR, která upravuje problematiku vyhlášení válečného stavu, a ústavní zákon o bezpečnosti České republiky¹. Ten stanovuje povinnosti v zájmu zajištění bezpečnosti státu a umožňuje fungování státu za krizových situací.

Bezpečnostní systém je komplexní hierarchicky uspořádaný systém práv a povinností orgánů státní správy, samosprávy, soukromých subjektů a občanů, který vede k zajištění bezpečnosti všech. Propojuje rovinu vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatel s následujícími rovinami: politickou, vojenskou, hospodářskou, finanční, legislativní, právní a sociální. Právní řád ČR definuje působnosti a vzájemné vazby moci zákonodárné, výkonné i soudní, územních samospráv a právnických i fyzických osob (2) (6).

¹ Zákon č. 110/1998 byl přijat až 22. dubna 1998. Do té doby žádný zákon neupravoval institut mimořádného nebo podobného krizového stavu (2)

Struktura bezpečnostního systému ČR je znázorněna na obrázku níže.

Obrázek 1: Struktura bezpečnostního systému ČR

Zdroj: *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030* (7)

Jednou ze základních povinností a zároveň funkcí státu je ochrana obyvatelstva, která je součástí všech čtyř pilířů bezpečnostního systému státu. Více o ochraně obyvatelstva v kapitole 3.3.

Hlavním cílem bezpečnostního systému je zajištění bezpečnosti jednotlivce, komunity a zabezpečení funkce společnosti. Za zajištění bezpečnosti a funkčnost bezpečnostního systému jsou odpovědné orgány státu (7).

3.2.1 Prezident, parlament, vláda

Prezident, parlament a vláda tvoří střechu pomyslného chrámu, který znázorňuje strukturu bezpečnostního systému. Sami o sobě nedisponují schopností a kapacitami pro bezprostřední zajištění bezpečnosti, ale působí v oblasti tvorby a vymáhání práva, které systém bezpečnosti upravuje. Tímto se spolupodílí na zajištění bezpečnosti. Jejich úkolem je zastřešit veškerou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva, a to zejména vytvářením legislativních dokumentů, a provádět strategická rozhodnutí. Kromě prezidenta republiky, parlamentu a vlády do této skupiny patří i Bezpečnostní rada státu a její pracovní orgány, a v neposlední řadě i ústřední správní úřady (2).

Prezident

Prezident republiky je důležitou součástí bezpečnostního systému, protože je nejen vrchním velitelem ozbrojených sil, ale také vrcholným managerem celého státu. Leží na něm vysoká míra odpovědnosti za celý stát. Jeho pravomoci související s bezpečností státu jsou dané Ústavou ČR a další platnou legislativou (2).²

Parlament ČR

Parlament ČR je organizační struktura o stupínek níže než prezident republiky. V rovině bezpečnosti státu je kompetentní k schvalování zákonů týkajících se bezpečnosti státu. Dále spolurozhoduje o orientaci bezpečnosti politiky státu, rozhoduje o vyhlášení stavu ohrožení státu, válečného stavu a o účasti ČR v obranných systémech mezinárodních organizací, jejichž je Česká republika členem. V neposlední řadě uděluje souhlas k vyslání ozbrojených sil mimo území republiky a k pobytu cizích vojsk na území republiky (2).

Vláda

Vláda uskutečňuje bezpečnostní politiku státu z pozice vrcholného výkonného orgánu státní moci. Vláda je ta, která je odpovědná za řízení a funkčnost celého bezpečnostního systému, je oprávněna vyhlášovat nouzový stav v případě závažných krizových situací (2).

Bezpečnostní rada státu

Bezpečnostní rada státu byla zřízena Ústavním zákonem č. 110/1998 Sb. O bezpečnosti České republiky jako stálý pracovní orgán vlády v oblasti bezpečnosti, který má poradní funkci. Jejím hlavním úkolem je, koordinovat a vyhodnocovat bezpečnost v České republice. Na základě těchto hodnocení připravuje vládě návrhy opatření k zajištění v oblasti bezpečnosti. Bezpečnostní rada státu spolupracuje se všemi ministerstvy, od kterých vyžaduje různé informace a analýzy, a na druhou stranu jim ukládá úkoly spojené se zajišťováním bezpečnosti ČR. Dále spolupracuje s bezpečnostními radami krajů a také se stálými mezipřírodními pracovními orgány³ (2) (8). Jedním z pracovních orgánů je i Výbor pro zpravodajskou činnost, který sám o sobě zpravodajskou činnost nevyvíjí, ale

² Prezident republiky má právo účastnit se schůzí Bezpečnostní rady státu, vyžadovat od ní a jejích členů zprávy a projednávat s ní nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti. (čl. 9, odst. 3 110/1998 Ústavní zákon ze dne 22. dubna 1998 o bezpečnosti České republiky, ve znění zákona 300/2000 Sb.)

³ Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnosti politiky, Výbor pro obranné plánování, Výbor pro vnitřní bezpečnost, Výbor pro civilní nouzové plánování, Výbor pro zpravodajskou činnost (2)

koordinuje činnost zpravodajských služeb ČR. Zpravodajskou službu České republiky zajišťuje Úřad pro zahraniční styky a informace. Jejich úkolem je zajišťovat včasné, objektivní a kvalitní informace důležité pro zahraničněpolitické, ekonomické a bezpečnostní zájmy státu. Nabyté informace předávají ústavním činitelům a orgánům státní správy, kteří s těmito informacemi dále pracují tak, aby chránili Českou republiku proti hrozbám (9).

Ústřední krizový štáb

Ústřední krizový štáb patří také do Bezpečnostního systému státu, ale aktivuje se v době přímé hrozby nebo vzniku krizové situace. Jedním z hlavních úkolů krizového štábu je předkládat návrhy na řešení nastalé situace Bezpečnostní radě státu nebo přímo vládě ČR. Ústřednímu krizovému štábu velí předseda, kterého jmenuje předseda vlády. Podle druhu krizové situace je předsedou ústředního krizového štábu jmenován ministr vnitra nebo ministr obrany (2) (10).

3.2.2 Pilíře bezpečnostního systému

Základním stavebním prvkem bezpečnostního systému ČR je řízení a koordinace činností jednotlivých složek odpovědných za zajišťování bezpečnostních zájmů ČR. Na zajišťování bezpečnosti se podílejí ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby (2).

Ozbrojené síly

Ozbrojené síly v České republice jsou zastoupeny zejména Armádou České republiky a Aktivní zálohou⁴. Pod ozbrojené síly se počítá i Vojenská kancelář prezidenta republiky, která mimo jiné řídí i Hradní stráž. (2) Českou republiku chrání 21 970 profesionálních vojáků (údaj k roku 2015) (11), kteří se soustavným výcvikem připravují na obranu státu před vnějším napadením. Jejich výcvik probíhá na specializovaných pracovištích, ale také v rizikových oblastech s narušenou bezpečnostní situací (2).

⁴ Aktivní záloha je podle zákona č. 45/2016 Sb. Součástí zálohy ozbrojených sil České republiky. Příslušníci aktivní zálohy kombinují vojenskou a civilní kariéru, přičemž vojenskému výcviku se věnují několik týdnů v roce. V případě potřeby jsou na základě rozhodnutí vlády nasazeny do akce. Pod tímto pojmem je myšleno pomoc při živelných pohromách a ochrana objektů důležitých pro obranu státu v případě zhoršení bezpečnostní situace. Aktivní záloha hraje po zrušení základní vojenské služby důležitou roli jak v rovině bezpečnostní, tak i jako prvek provázanosti ozbrojených sil se společností. (30)

Ozbrojené bezpečnostní sbory

O veřejný pořádek a vnitřní bezpečnost se v České republice starají ozbrojené bezpečnostní sbory, tzn. Policie ČR⁵, Vězeňská služba ČR⁶ a Celní správa ČR⁷ (2) (12).

Záchranné sbory

Záchranné sbory jsou třetím pilířem systému bezpečnosti státu a jejich úkolem je ochraňovat životy a zdraví obyvatel, chránit majetek před požáry a poskytovat pomoc při mimořádných událostech. V České republice tyto úkoly plní Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, poskytovatelé zdravotnické záchranné služby, Báňská záchranná služba, Letecká pátrací a záchranná služba, Horská služba a další (2).

Havarijní služby

Neméně důležitou roli zastávají havarijní služby, které poskytují odbornou pomoc při řešení mimořádných událostí. Havarijními službami jsou myšleny organizace, které spravují inženýrské sítě (vodovodní a kanalizační síť, elektrická síť, síť plynovodů, telekomunikační síť a další) (2).

3.2.3 Orgány územních samosprávných celků, právnické a fyzické osoby

Obce⁸, obce s rozšířenou působností a kraje⁹ hrají velkou úlohu v oblasti ochrany obyvatelstva, zejména jejich orgány. Obce i kraje jsou z hlediska práva veřejnoprávní korporací, tzn. právnickou osobou, které mimo jiné vlastní majetek. Podle obrázku č. 1 jsou orgány územních samosprávných celků a právnické osoby součástí bezpečnostního

⁵ Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor, který je podřízen ministerstvu vnitra. Organizační struktura tvořena policejním prezidiem, kterému je podřízeno 14 krajských ředitelství policie, jejichž územní obvody se shodují s územím 14 krajů České republiky (31).

⁶ Vězeňská služba ČR zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, bezpečnost a pořádek v soudních budovách, střeží věznice a detenční ústavy, střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. V České republice jsou vězni rozmístěni ve 35 věznicích, ve kterých je zaměstnáno více než 11 000 zaměstnanců (32).

⁷ Celní správa České republiky je bezpečnostním sborem, protože provádí celní dohled nad zbožím v rámci jednotného území Evropské unie. Dále vykonává kontrolu zahraničního obchodu s vojenským materiálem, kontrolu je provádění společné zemědělské politiky EU, nakládání s odpady, obchodu s chráněnými druhy fauny a flóry a v neposlední řadě i dozoruje nelegální zaměstnávání cizinců. Celní správa provádí kontrolní činnost v oblasti prosazování práv ochrany duševního vlastnictví a také v oblasti ochrany národního kulturního dědictví (33).

⁸ Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů, jež je vymezeno hranicemi, které tvoří územní celek (16).

⁹ Kraj je územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu. Zároveň je veřejnoprávní korporace, která pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů (34).

systemu ČR a proto je nutné se zabývat jejich činností při plnění úkolů ochrany obyvatelstva (2) (7).

Obec

Obec je spravována zastupitelstvem obce, které je zároveň nejvyšším orgánem obce. Dalšími orgány jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce. Při plnění úkolů dle krizové legislativy jsou pověřeny pouze 2 orgány obce – obecní úřad a starosta obce, kteří mohou zřizovat zvláštní orgány obce, např. povodňovou komisi obce. Každá obec vypracovává územní plán obce a strategický plán rozvoje obce. Oba tyto dokumenty jsou strategickými dokumenty, které zahrnují bezpečnostní opatření v dlouhodobém časovém horizontu (13) (14).

Zákon obecním orgánům nařizuje připravenost obcí na mimořádné události a krizové situace, mezi které patří ochrana před požáry, ochrana před povodněmi, ale také ochrana veřejného pořádku a další. Dále musejí být obce připravené podílet se na provádění záchranných a likvidačních pracích. Pro takové účely mohou obce zřizovat obecní policii, krizový štáb obce nebo povodňové orgány obce (15). Dále obec zřizuje jednotku sboru dobrovolných hasičů obce (16). V Olomouckém kraji, ve kterém se nachází 399 obcí, je zřízeno 468 jednotek sborů dobrovolných hasičů (17) (18). Tyto jednotky jsou celorepublikově nejefektivnější a nejmasovější výkonnou složkou v oblasti ochrany obyvatelstva. Další možností, kterou obec má, je zřízení zařízení civilní ochrany, které by mělo sloužit k zajištění evakuace, nouzové přežití, organizování humanitární pomoci a dalším činnostem patřící k ochraně obyvatelstva. Tato zařízení nejsou v České republice moc využívanou možností, protože stejnou činnost zvládají obsáhnout jednotky sborů dobrovolných hasičů, které mají dlouholetou historii (13).

Členové jednotky sboru dobrovolných hasičů obce procházejí pravidelnou odbornou přípravou na krizové situace a mohou v případě potřeby okamžitě zasáhnout či pomoci. Zřízení JSDH jednou z povinností, které obec vykonává na úseku požární ochrany. Dalšími povinnostmi jsou údržba objektů a zařízení požární ochrany, zpracování dokumentace požární ochrany, vydává požární řád obce, zabezpečuje zdroje vody pro hašení požárů, organizuje preventivně výchovnou činnost a další (14).

Obec se chrání i před povodněmi, a to činnostmi a opatřeními k předcházení povodňového rizika. Obecní úřad je jediným povodňovým orgánem mimo povodeň. Na jeho bedrech leží

zpracování povodňových plánů obce, provádění povodňových hlídek, zajišťuje pracovní síly a věcné prostředky na provádění záchranných prací a další úkoly stanovené zákonem. V případě, že povodeň obec zasáhne, je obecní radou zřízena povodňová komise, jejímž předsedou je starosta obce. Dalšími členy jsou vybraní členové obecního zastupitelstva, zástupci právnických a fyzických osob, kteří jsou způsobilí k pomoci při ochraně před povodněmi (13) (15) (19).

Obec mohou zasáhnout i jiné krizové situace než jsou požáry a povodně. Starosta obce a obecní úřad plní úkoly krizového řízení například zřízením krizového štábu obce, který je pracovním orgánem starosty pro přípravu na krizové situace a jejich řešení. Starosta v případě krizové situace zabezpečuje varování a informování osob nacházejících se na území obce před hrozícím nebezpečím, dále nařizuje a organizuje evakuaci osob z ohroženého území obce, organizuje činnost obce v podmínkách nouzového přežití obyvatelstva. Obecní úřad v době bezpečí organizuje přípravu obce na krizové situace a poskytuje podklady ke zpracování krizového plánu obce s rozšířenou působností. V době krizových situací vede evidenci údajů o přechodných změnách pobytu osob, podílí se na zajištění veřejného pořádku a plní úkoly stanovené krizovým plánem obce s rozšířenou působností (15) (19).

Základními opatřeními, která obec provádí v rámci ochrany obyvatelstva, jsou varování a informování, evakuace, nouzové přežití, ukrytí, individuální ochrana obyvatel a dekontaminační opatření. Obec musí zajistit včasné předání varovné informace o reálně hrozící nebo již vniklé mimořádné události. Většinou se varování provádí pomocí koncových prvků varovní, tzn. sirén – všeobecná výstraha¹⁰ nebo obecních rozhlasů (13) (14).

Obec zabezpečuje evakuaci obyvatelstva, což je přemístění osob, zvířat a předmětů z ohrožených míst na katastrálním území obce do bezpečných míst, kde je obyvatelstvu poskytnuto náhradní ubytování a stravování. Nutno podotknout, že se jedná o nouzové ubytování a stravování, které sebou přináší určitý diskomfort. Hlavním cílem je zabezpečit základní přístřeší, náhradní ošacení, základní potraviny a pitnou vodu po nezbytně nutnou

¹⁰ Všeobecná výstraha je jediný varovný signál používaný v ČR. Jedná se o kolísavý tón po dobu 140 sekund. Sirénou může znít ještě požární poplach, ten není varovným signálem, ale využívá ke svolávání jednotek požární ochrany (35).

dobu. K nouzovému ubytování se využívají objekty se stacionárním lůžkovým, stravovacím a hygienickým vybavením, které poskytují hotely, ubytovny, internáty nebo rekreační zařízení. Pokud využití těchto zařízení není možné, využívají se zařízení s hygienickým vybavením, kde je možné umístit přenosná lůžka. V tomto případě se jedná o sportovní haly, tělocvičny, kulturní a jiná zařízení (13).

Obec s rozšířenou působností

Hlavními orgány podle krizové legislativy jsou starosta obce a obecní úřad s rozšířenou působností. Starosta obce s rozšířenou působností zajišťuje připravenost správního obvodu obce s rozšířenou působností na řešení krizových situací. Dále řídí a kontroluje přípravná opatření a činnosti k řešení krizových situací. V případě, že velitel zásahu o to požádá, koordinuje starosta obce s rozšířenou působností záchranné a likvidační práce při řešení mimořádné události vzniklé ve správním obvodu obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Jeho povinností je i schvalování vnějších havarijních plánů.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností plní stejné úkoly jako obecní úřad v rámci katastrálního území své obce a navíc to samé zajišťuje pro celý správní obvod obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Výše zmíněné úkoly plní hasičský záchranný sbor kraje a obecní úřad s rozšířenou působností mu poskytuje součinnost při zpracování krizového plánu kraje. Obecní úřad s rozšířenou působností má za povinnost vést evidenci údajů o přechodných změnách pobytu osob a současně vede přehled možných zdrojů rizik v rámci prevence a odstraňuje nedostatky, které by mohly vést ke vzniku krizové situace (14) (15).

Kraj

Krajský úřad a hejtman kraje jsou podle platné krizové legislativy orgány, které zabezpečují přípravu na mimořádné události, provádění záchranných a likvidačních prací a ochranu obyvatelstva. Krajský úřad organizuje součinnost mezi obecními úřady zejména při zpracování poplachového plánu integrovaného záchranného systému, zajišťuje havarijní připravenost a ověřuje ji cvičeními. Dále usměrňuje integrovaný záchranný systém na úrovni kraje, sjednocuje postupy obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a územních správních úřadů s krajskou působností v oblasti ochrany obyvatelstva, zpracovává plán k provádění záchranných a likvidačních prací na území kraje, zpracovává poplachový plán integrovaného záchranného systému kraje, spolupracuje při zpracování

a aktualizaci povodňového plánu kraje. Výše zmíněné úkoly plní hasičský záchranný sbor kraje, který mimo jiné také organizuje instruktáže a školení v oblasti ochrany obyvatelstva a v přípravě složek integrovaného záchranného systému zaměřené na jejich vzájemnou součinnost; k tomuto účelu zřizuje vzdělávací zařízení, koordinuje záchranné a likvidační práce, zabezpečuje varování a vyrozumění.

Hejtman kraje organizuje integrovaný záchranný systém na úrovni kraje, koordinuje a kontroluje přípravu na mimořádné události, koordinuje záchranné a likvidační práce při řešení mimořádné události vzniklé na území kraje, schvaluje havarijní plán kraje, vnější havarijní plán a poplachový plán integrovaného záchranného systému kraje (14) (15).

Právnícké a podnikající fyzické osoby

Jestliže krajský úřad zahrne do havarijního plánu kraje konkrétní právnickou osobu nebo podnikající fyzickou osobu, vznikají jí určité povinnosti. V první řadě je povinna bezplatně poskytnout a aktualizovat požadované podklady. Dále zajistit vůči svým zaměstnancům dotčeným předpokládanou mimořádnou událostí informování o hrozících mimořádných událostech a plánovaných opatřeních, varování, evakuaci, organizování záchranných prací a organizování přípravy k sebeochraně a vzájemné pomoci.

V souvislosti se záchrannými a likvidačními pracemi jsou povinni poskytnout osobní nebo věcnou pomoc na přímou výzvu orgánů zajišťující koordinaci zásahu. Musí strpět vstup na pozemky a do staveb a použití nezbytných terénních úprav, budování ochranných staveb. Další povinnosti jsou velmi specifické a týkají se vybraných právnických osob (13) (14).

Fyzické osoby - občané

Základ celého bezpečnostního systému tvoří sami občané České republiky. Z jednoho úhlu pohledu jsou to právě oni, které je potřeba chránit, ale současně jsou spoluodpovědní za ochranu života a zdraví zejména svého, ale také blízkého okolí. Přípravenost jednotlivců napomáhá fungování celého systému. Každý občan má právo na informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva a na poskytnutí instruktáže a školení ke své činnosti při mimořádných událostech. Kromě těchto práv, mají fyzické osoby i své povinnosti. Mezi základní povinnosti patří, že musí strpět omezení vyplývající z opatření stanovených při mimořádných událostech a dále také při záchranných a likvidačních pracích. Jsou povinni na výzvu orgánu pověřeného velením poskytnout osobní nebo věcnou pomoc.

Při záchranných a likvidačních pracích musí strpět vstup osob vykonávající tuto činnost na svůj pozemek. Samozřejmostí je povinnost poskytnout veliteli zásahu informace o skutečnostech, které by mohly ohrozit životy nebo zdraví osob. Vyjmenované povinnosti může fyzická osoba odmítnout, pokud by tím ohrozila život nebo zdraví vlastní nebo jiných osob a v případě že ji v tom brání důležitější okolnosti, které by měly závažnější následky (14) (15).

3.3 Ochrana obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva je disciplínou, která zasahuje do více rezortů. Jedná se o soubor činností a úkolů odpovědných orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního prostředí, v souladu s platnými právními předpisy (7) (14). Konkrétně se jedná o plnění úkolů civilní ochrany, pod kterými si lze představit zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany života, zdraví a majetku. Blíže jsou definovány v Ženevských úmluvách¹¹ stejně jako definice civilního obyvatelstva. (14)

Civilní osoby definuje 4. Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války. Jsou to osoby, které se přímo neúčastní nepřátelství, včetně příslušníků ozbrojených sil, kteří složili zbraně, a osoby, které byly vyřazeny z boje nemocí, zraněním, zadržením nebo jakoukoli jinou příčinou. Ženevská úmluva zde popisuje, jak má být s těmito osobami zacházeno, a taxativně jsou v nich uvedeny následující zákazy, které jsou platné v každé době a na každém místě.

- Útoky na život a zdraví, zejména vražda ve všech formách zmrzačení, kruté nakládání, trýznění a mučení
- Braní rukojmí

¹¹ Ženevské úmluvy jsou mezinárodní závazná pravidla pro vedení válek (ozbrojených konfliktů), která mají chránit zejména osoby neúčastníce se boje, nebo osoby z boje vyřazené. Jejich historie sahá do 19. století a je spojena se vznikem Červeného kříže – humanitární organizace zabývající se pomocí raněným a trpícím. Původní úmluva byla několikrát revidována nebo doplňována. K významné úpravě úmluv došlo po 2. světové válce, v níž civilní obyvatelstvo tvořilo více jak 50 % obětí. Na diplomatické konferenci, která se konala od 21. dubna do 12. srpna 1949 v Ženevě (Švýcarsko) byly nově formulovány 4 Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů. Vzhledem k vzniku nových typů konfliktů a potřebě posílit ochranu civilních osob byly na přijaty 2 Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám (8. 6. 1977) (36) (37) (38).

- Útoky proti osobní důstojnosti, zejména ponižující a pokořující zacházení
- Odsouzení a vykonání poprav bez předchozího rozsudku vynesenoho řádně ustaveným soudem

Úkoly civilní ochrany definuje Čl. 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám. Jedná se o plnění některých nebo všech níže uvedených humanitárních úkolů, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití. Těmito úkoly jsou:

- hlásné služby;
- evakuace;
- organizování a poskytování úkrytů;
- zatemňování;
- záchranné práce;
- zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženská pomoc;
- boj s požáry;
- zjišťování a označování nebezpečných oblastí;
- dekontaminace a podobná ochranná opatření;
- poskytování nouzového ubytování a zásobování;
- okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech;
- okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení;
- bezodkladné pohřební služby;
- pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití;
- doplňující činnost nezbytná k splnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování, ale neomezující se pouze na tuto činnost (20).

(Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I))

3.3.1 Mimořádná události

Podle české legislativy se jedná o škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací (15).

Pokud je v důsledku mimořádné události vyhlášen některý z krizových stavů¹² jedná se o krizovou situaci, která má svá specifika (19).

Mimořádné události jsou rozděleny na 3 velké skupiny podle příčin vzniku.

- Živelné pohromy,
- civilizační mimořádné události,
- mimořádné události vyvolané jinými vlivy.

Živelné, označované v literatuře taktéž jako naturogenní či přírodní, pohromy jsou mimořádné události, které mají zpravidla ničivé účinky a vznikají v důsledku působení přírodních sil. Jedná se o extrémní geofyzikální procesy v zemské kůře, na zemském povrchu, v mořích a jezerech nebo v ovzduší. Přírodní živly (oheň, voda, země, vzduch) ovlivňují a působí na naše životy každý den, ale jejich každodenní působení nevyvolává vždy mimořádnou událost. Tou se stává až v případě, kdy dosáhne extrémních účinků a z ohně, který je lidem za normální situace ku prospěchu, vzniká nepřítel ve formě požárů, explozí nebo výbuchů sopek (2) (13).

Přírodní katastrofy dále klasifikujeme podle prostředí jejich vzniku.

• Kosmos (Vesmír)	pád mimozemského tělesa
• Atmosféra (Ovzduší)	tropické cyklony, tornáda, pískové a prachové bouře
• Hydrosféra (moře a jezera)	tsunami, povodně
• Biosféra (zemský povrch)	sesuvy

¹² **Stav nebezpečí** - jako bezodkladné opatření, jsou-li ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu, a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, složek IZS nebo subjektů kritické infrastruktury (19).

Nouzový stav - v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost (**čl. 5 ústavního zákona č. 110/1998 Sb.**)

Stav ohrožení státu - je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy (**čl. 7 ústavního zákona č. 110/1998 Sb.**)

Válečný stav - v případě napadení ČR nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení (**čl. 43 ústavního zákona č. 1/1993 Sb.**)

- Litosféra (zemská kůra) vulkanická činnost (21)

Živelné katastrofy ohrožují lidstvo od počátku civilizace a mohou zasáhnout na kterémkoli místě v jakýkoli čas a může se lišit jejich intenzita a frekvence. Mnohé přírodní katastrofy se opakovaně po staletí objevují na stejných místech a jsou tedy předpověditelné. Příkladem mohou být hurikány nebo tornáda na americkém kontinentu. Hurikány postihují oblast mezi 5. a 25. stupněm západní šířky severně i jižně od rovníku v období od června do října. Tornáda se objevují v rozmezí dubna až června v oblasti vymezené povodím řeky Mississippi, Skalistými horami a Apalačským pohořím. Lidé žijící v inkriminované oblasti znají mechanismus vzniku atmosférického procesu, vědí, jaké geologické účinky to sebou přináší, a znají nepříznivé následky. Mohou se tedy velmi dobře připravit na takovou situaci. Vytvářejí opatření k ochraně svého zdraví a majetku. Českou republiku nejčastěji ohrožují povodně. (2)

Všechny živelné katastrofy předpověditelné nejsou. Příroda vytváří i jedinečné hrozby, které se na stejném území neopakují nebo jen výjimečně.

Druhou skupinou jsou civilizační mimořádné události, pro které je charakteristické to, že vznikají činností člověka. Literatura je také označuje pojmy antropogenní katastrofy, průmyslové havárie, provozní havárie či technické havárie. Tyto mimořádné události si lidstvo vytváří samo pomocí techniky, kterou používá. Viníkem mnohých havárií není technika, ale lidé, kteří ji neuváženě použili. Do této kategorie patří havárie s únikem nebezpečných látek, radiační havárie, smogová situace, únik oxidu uhelnatého, terorismus, válka. Při těchto mimořádných událostech jsou ohroženy životy a zdraví lidí, majetek, ale i životní prostředí. Po mnohých tragických událostech, ve kterých selhala technika, lidstvo konstruuje bezpečnější jaderné reaktory, chemické kombináty, dopravní prostředky a hlavně neustále vymýšlí a uvádí do praxe stále nová opatření k minimalizaci vzniku těchto mimořádných událostí. (13)

Lidstvu jsou známy i mimořádné události, které nelze zařadit ani mezi přírodní, ani mezi civilizační. Jedná se o události vyvolané biologickým ohrožením, které může představovat enormní rozšíření určitého biologického druhu nebo mikroorganismu nad rámec únosné

úrovně prostředí. Patří mezi ně epidemie, pandemie, epizootie¹³, epifytie¹⁴, vliv škůdců a vetřelců, pylové kalamity (2) (13).

3.3.2 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030.

Ministerstvo vnitra a generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky v nepravidelných intervalech vydává strategický dokument, který analyzuje a popisuje systém ochrany obyvatelstva. V současné době je platným dokumentem „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“, který byl vypracován v roce 2013 odbornou pracovní skupinou při Výboru pro civilní a nouzové plánování.

Výsledkem je analýza, která poukazuje na stav k roku 2013 v oblastech věcných zdrojů, úkolů ochrany obyvatelstva, krizového řízení, výchovy a vzdělávání a také v oblasti vědy, výzkumu, vývoje a inovací. Věcné zdroje, které jsou v rukou státu (Státní správa hmotných rezerv), IZS, Armády ČR i samospráv podléhají poškození vlivem používání, ale také morálnímu a fyzickému stárnutí. Obměna, pořizování a údržby věcných zdrojů potřebných pro plnění ochrany obyvatelstva pro záchranné práce při mimořádných událostech a krizových situacích je značně omezena. Situaci by podle koncepce mohlo pomoci, kdyby byly využity znalosti a zkušenosti odborníků obsluhující techniku a kdyby se zvýšil podíl využívání věcných zdrojů v majetku právnických a podnikajících fyzických osob.

V oblasti úkolů ochrany obyvatelstva analýza upozorňuje na skutečnost, že občané velmi často zapomínají, že mají spoluodpovědnost za ochranu života a zdraví svého i svého okolí. Dále upozorňuje na restriktivní opatření vycházející z ekonomické situace, která má za důsledek snižování počtu pracovníků. Návrhem do budoucna je pokusit se o zkvalitnění právního prostředí, ze kterého ochrana obyvatelstva vychází a využít různých způsobů financování.

Krizové řízení se podle analýzy potýká s nedostatkem odborně vyškoleného a zkušeného personálu a hlavně je poukázáno na neaktuálnost některých zpracovaných typových plánů či neřešení „nových“ hrozeb.

¹³ Epizootie - Prudké nakažlivé onemocnění zvířat, které se rychle šíří i mimo oblast původního výskytu; epizootický proces je charakterizován středním stupněm intenzivnosti s tendencí k značnému rozšíření mezi zvířaty postiženého stáda, v regionu i celé země. (42)

¹⁴ Epifytie - Hromadné nákazy polních kultur. (42)

Upozornění z oblasti krizového řízení se platné i pro výchovu a vzdělávání. Úroveň výchovy a vzdělávání v současné době nereflektuje reálné hrozby a důsledky plynoucí z mimořádných událostí či krizových situací. Současný systém není schopen dostatečně pružně aktualizovat hrozby, kterých každý rok přibývá. Koncepce navrhuje rozvíjet pravidelné vzdělávání v mateřských, základních a středních školách a také zajištění stabilního financování. Současně také apeluje na optimalizaci systému přípravy odborníků. Systém výzkumné, vývojové a inovační podpory ochrany obyvatelstva postrádá rozpracování personální politiky a koncepce také poukazuje na opomíjení propagace a popularizace získaných výsledků (7).

Strategické cíle a priority ochrany obyvatelstva

Koncepce stanovila čtyři vrcholné strategické cíle: bezpečnost obyvatelstva, nedělitelnost, udržitelnost a institucionálnost. Bezpečnost obyvatelstva je pojata jako nikdy nekončící proces, kterém je potřeba zajistit zdokonalování schopností a dovedností všech zainteresovaných stran tak, aby byla zajištěna dostatečná míra bezpečí. Nedělitelnost je spatřována ve vytváření univerzálních nástrojů a postupů umožňující efektivně využívat síly a prostředky k zvládnutí mimořádných událostí. Zajištěním finančních prostředků z veřejných zdrojů a jejich vynakládání v potřebných oblastech (zejména k zajištění akceschopnosti a vzdělávání) bude zajištěna udržitelnost. Aby byly výše zmíněné cíle splněny, stanovila koncepce pět klíčových priorit, s jejichž pomocí by měl být zajištěn trvalý a zlepšující se systém ochrany života, zdraví a majetků občanů.

- 1) První prioritou je široké zapojení občanů do systému ochrany obyvatelstva v rámci plošného a cíleného systému výchovy a přípravy. V první fázi je potřeba proškolit učitele vyučující danou problematiku na základních, středních a vysokých školách, aby své znalosti a dovednosti mohli předat svým žákům a studentům. Důležité je zaměřit se i na seniory a osoby tělesně postižené. Nejsložitější je příprava největší skupiny obyvatelstva, kterou jsou občané v produktivním věku.
- 2) Stejně tak je důležité více zapojit právnické a podnikající fyzické osoby do přípravy na mimořádné situace.
- 3) Pro zvýšení bezpečnosti občanů je potřeba zvýšit odolnost a ochranu prvků kritické infrastruktury proti možným rizikům a zapojit subjekty kritické infrastruktury do procesu příprav na mimořádné události a krizové situace.

- 4) Spolupráce mezi orgány státní správy, výzkumnými pracovišti, akademickou obcí a aplikační sférou by měla dosáhnout větší úrovně intenzity. Z tohoto důvodu je potřebná cílená podpora vědy a výzkumu, vývoje, inovací s důrazem na využívání dosažených výsledků v aplikační sféře v rámci systému vzdělávání a přípravy odborníků
- 5) Pro zvýšení připravenosti systému ochrany obyvatelstva při řešení mimořádných událostí nebo krizových stavů je naprosto zásadní vytvářet vyvážené a komplexně využitelné úkoly a nástroje ochrany obyvatelstva, které umožní efektivní prevenci a přípravu na mimořádné události a krizové situace (7) (13).

3.4 Preventivně výchovná činnost v oblasti ochrany obyvatelstva

Ze statistik i ze zkušeností zasahujících hasičů a dalších složek integrovaného záchranného systému vyplynulo, že je potřeba informovat a vychovávat různé skupiny obyvatelstva. Narůstaly případy, kdy lidé ze své vlastní neznalosti komplikovali činnost jednotek při mimořádných událostech. V současné době se výchovou a vzděláváním obyvatelstva v oblasti požární ochrany a ochrany člověka při vzniku mimořádných událostí zabývá nejvíce Hasičský záchranný sbor ČR. Cílem je informovat všechny skupiny obyvatelstva o možných mimořádných událostech a správných postupech v případě ohrožení. Systém výchovy a vzdělávání se rozděluje do dvou základních prvků. Prvním bodem je pravidelné vzdělávání obyvatelstva v rámci standardního vzdělávacího procesu. V tomto případě se jedná o výchovu žáků a studentů na základních a středních školách nebo učilištích. Druhá část se věnuje realizaci tzv. preventivně výchovné činnosti. Ta se zaměřuje na cílové skupiny, které už neprocházejí pravidelnou výukou a rozděluje je na dvě kategorie a to odborníky a obyvatelstvo.

Obyvatelé v produktivním věku jsou nejpočetnější skupinou.

Předávání informací je u této skupiny náročnější a ovlivňují je různé vedlejší faktory, např. nedostatek času, přehlcenost různými komerčními informacemi, náročnost na předání informací, nezájem aktivně přistupovat k získávání informací, různorodé zájmy. Základními tématy, která by měla obsahovat vzdělávání pro dospělé obyvatele České republiky, jsou druhy ohrožení, preventivní opatření a zásady, které vedou k předcházení

a zamezení vzniku mimořádných událostí, zásady zvládnání již vzniklé mimořádné události a připravovaná opatření a způsoby jejich provedení (14).

3.5 Organizační struktury

Úspěšné zvládnutí mimořádných událostí vyžaduje systematickou a organizovanou činnost. Organizování společně s plánováním, personálním zajištěním, vedením lidí a kontrolou je podle Harolda Koontze a Heinz Weihricha jednou z manažerských funkcí, které patří k základním stavebním kamenům managementu (22).

Organizování je informační proces, jenž stanovuje uspořádání úloh lidí v čase a prostoru při řešení společného cíle. Organizační proces vymezuje potřebné činnosti, jejich vzájemné vazby, stanovuje pravomoci a zodpovědnosti k okruhům činností. Zvolené činnosti a dělba práce musí odpovídat nastaveným kritériím, čehož je dosaženo pomocí organizačních struktur (23).

Tyto organizační struktury jasně popisují rozhodovací a implementační pravomoci a zodpovědnosti za vymezené činnosti i o vazbách mezi jednotlivými prvky (nadřízenost, podřízenost, spolupráce rovnoprávných útvarů).

Organizační struktura je důležitým nástrojem pro řízení výkonnosti ať už podniku nebo jakékoli jiné struktury. Je vytvářen prostor a prostředí, ale také podmínky a předpoklady pro realizaci strategie, která vede k zvyšování hodnoty podniku. Aby mohla být naplňována strategie, kterou si podnik nebo jiná organizace stanoví, musí každý znát svou roli a znát meze svých pravomocí a dbát na své povinnosti. Řídící systém, který vyvolává žádoucí chování podniku, musí být schopen integrovat všechny své zaměstnance (pracovníky) ke splnění stanovené strategie podniku (organizace). K tomu je zapotřebí kvalitní informační systém, který mu pořizuje, zpracovává, uchovává a poskytuje informace a dále je zapotřebí vhodný komunikační systém, který ztělesňuje způsob předávání informací. Prostřednictvím organizační struktury může být spolupráce uvnitř organizace učiněna snadnou nebo nesnadnou. To vše záleží na zvolené organizační struktuře (23) (24).

Je znám dvojí způsob chápání organizačních struktur, buď neformální, nebo formální, a obojí je důležitý. Neformální organizační struktura vzniká spontánně, přičemž právě osobní a sociální vztahy vznikají naprosto přirozeným sblížením lidí. Pro tuto práci bude

důležité pojetí formální organizační struktury, která se vzniká účelně ve formálně organizovaném podniku (24). V praxi to znamená, že „společně pracující lidé musí plnit určité úlohy, které jsou účelově projektovány tak, aby byla jistota, že požadované činnosti budou vykonávány a že tyto činnosti budou vzájemně provázány tak, aby lidé ve skupinách mohli pracovat plynule, efektivně a výkonně.“ (22)

Jak již bylo zmíněno výše, každý v organizační struktuře musí znát svou roli. Znamená to tedy, že v organizační struktuře je několik rolí a je potřeba rozdělit práci jednotlivým rolím. Právě dělba práce¹⁵ a rozpětí řízení jsou nástrojem organizačního procesu. Rozpětí řízení je omezené, tzn. manažer je schopný efektivně řídit pouze omezený počet osob. Rozpětí řízení je ovlivněno mnoha faktory. Toto omezení je důvodem pro vytváření více organizačních úrovní. Při širokém rozpětí řízení má podnik méně organizačních úrovní a vzniká plochá organizační struktura (24) (25).

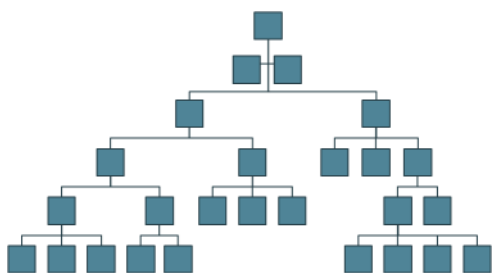
Obrázek 2: Plochá organizační struktura

Zdroj: ManagementMania.com (26)

Pokud podnik naopak zužuje rozpětí řízení pomocí zvyšování počtu organizačních struktur, vytváří tzv. strmou organizační strukturu (24) (25).

Obrázek 3: Strmá organizační struktura

Zdroj: ManagementMania.com (26)

Každý podnik (organizace) si vytváří svou vlastní organizační strukturu. Je to záležitost naprosto individuální, a neexistuje žádná univerzální organizační struktura, která by byla

¹⁵ Dělba práce je přidělování práce jednotlivým vykonavatelům tak, aby svůj úkol realizovali co nejefektivněji.

nejlepší ať už z hlediska efektivity, komunikace nebo výkonnosti. Při tvorbě organizační struktury musí být ovšem myšleno na podnikovou strategii, s níž je organizační struktura neodmyslitelně spjata. Musí být pro realizace podnikové strategie podporou (24) (25).

3.5.1 Vznik organizační struktury

Jak již bylo zmíněno výše, organizování je informační proces, jenž stanovuje uspořádání úloh lidí v čase a prostoru při řešení společného cíle. Tyto podnikové procesy a jejich výsledky jsou prostředkem k realizaci podnikové strategie. Organizační struktura definuje funkční role a vztahy v podnikových procesech.

Samotná tvorba organizační struktury vyžaduje, aby si vedení podniku definovalo funkční role, tzn., kdo a co bude v podnikovém procesu dělat, na jakou činnost se budou konkrétní lidé specializovat a jaká bude v podniku probíhat dělba práce. Musí být určení nositelé činností – to jsou nejnižší organizační jednotky podniku a zároveň jim musí být svěřena určitá zodpovědnost za plnění činnosti. Míra odpovědnosti musí být úměrná postavení činnosti v procesní struktuře. Každá strana má dvě mince, a pokud podnik vyžaduje po pracovnících odpovědnost, musí jim svěřit i k tomu úměrné pravomoci. Přičemž pravomocemi se v tomto ohledu myslí právo používat volnost při rozhodování.

Obecně rozlišujeme 2 typy specializací při tvorbě organizačních jednotek. První specializace je podle podnikových funkcí, tzn. podle vykonávání specializované činnosti. Druhým typem je rozlišování podle objektu, přičemž objektem může být výrobek, trh, region nebo například projekt (24).

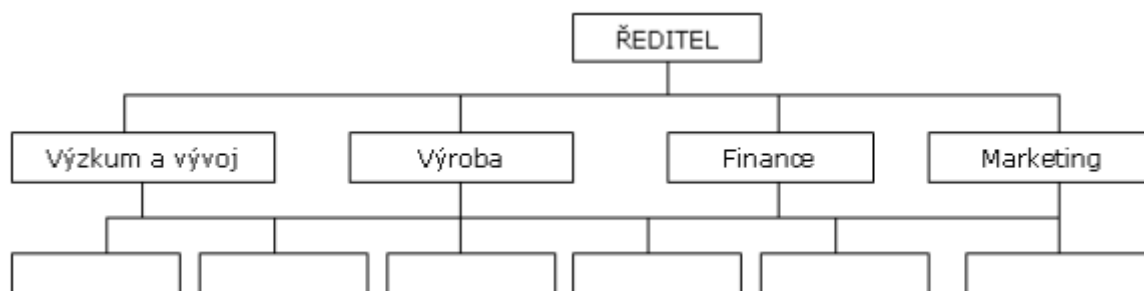
Funkčně specializované organizační jednotky

Funkčně specializované organizační jednotky jsou zodpovědné za plnění předem stanovené funkce v podniku.¹⁶ Zodpovídají se útvaru podnikového řízení (vedení společnosti), který plní roli koordinátora všech funkcí a činností. Každá funkčně organizovaná jednotka má odpovídající pravomoci, které jí pomáhají plnit danou funkci.

¹⁶ Funkce podniku – jsou to jednotlivé činnosti podniku, které se liší podle různých kritérií. Prvním kritériem je charakter podniku, tzn., zda se jedná o výrobní podnik nebo o podnik poskytující služby. Dalším kritériem je odvětví, ve kterém podnik vyvíjí svoji činnost. Dále se rozlišují podniky podle velikosti, druhu vlastnictví nebo podle právní formy. Základní funkcí každého podniku je schopnost přeměnit vstupy na výstupy. Typické odvození podnikových funkcí vychází z organizace průmyslového podniku. Ve výrobních podnicích bývají tyto funkce: prodejní, výrobní, zásobovací, personální, investiční, finanční, vědecko-technická a administrativní (24).

Toto uspořádání je vhodné z hlediska dělby práce a musí být dbáno na to, aby mezi jednotlivými specializovanými útvary nevznikly bariéry, zejména komunikační. Je důležité, aby činnosti jednotlivých útvarů byly v souladu s procesy, které uspokojují zákazníka (24; 23).

Obrázek 4: Funkční organizační struktura

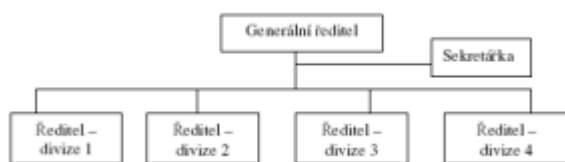
Zdroj: *Nauka o podniku* (27)

Předností funkční organizační struktury je flexibilita při řešení problémů, která je způsobena krátkými komunikačními cestami mezi jednotlivými úrovněmi řízení jak ve vertikální, tak v horizontální poloze. Hrozbou této struktury mohou být potenciální kompetenční konflikty mezi nadřízenými útvary nebo nebezpečí rozporuplných nařízení a v některých případech i problémy s přiřazení odpovědnosti. (25)

Objektově orientované organizační jednotky

Podnik si může v případě potřeby vytvořit i objektově orientovanou organizační jednotku, jejíž podstatou není funkce, ale objekt. Objektem jsou chápány výrobky, trhy, regiony, projekty. Jestliže má podnik pro různé druhy svého výrobku různé cíle a strategie, vytvoří si tzv. divize. Každá divize má svou vnitřní organizační strukturu, která je tvořena funkčně specializovanými organizačními složkami. To znamená, že každá divize má své finanční, obchodní, provozní a další oddělení. Divize se nemusí dělit pouze podle nabízených výrobků nebo služeb. Nadnárodní společnosti zřizují divize například podle geografického umístění svých dceřiných společností nebo naopak podle geografického umístění trhů, na kterých podnikají. (24)

Obrázek 5: Objektově orientovaná organizační struktura

Zdroj: Univerzita-Online.cz (28)

Výhodou divizionální organizační struktury je, že každá divize se specializuje pouze na dosahování vlastních cílů. U této organizační struktury musí vedení společnosti počítat s vyššími náklady, protože dochází k růstu počtu oddělení se stejnou funkcí. Znamená to, že jeden podnik má tolik finančních, provozních, obchodních oddělení podle toho, na kolik divizí je rozdělen.

Častým jevem je i soupeření mezi jednotlivými divizemi, což může být motivační a přinášet pozitivní výsledky, ale může se dostavit i obrácený efekt, který bude spíše na obtíž. (25) (24)

3.5.2 Vztahy mezi organizačními jednotkami

Mezi organizačními jednotkami vznikají charakteristické vztahy, na základě kterých vznikly systémy znázorňující další vzájemné pravomoci při rozhodovacích procesech, kterými jsou vztahy nadřízenosti a podřízenosti.

Různí autoři se liší v pojmenování způsobů uspořádání řídicích vztahů. Pro účely této diplomové práce jsem vybrala pojmenování podle Miloslava Synka a Evy Kislingerové, kteří rozdělují systémy na jednoliniové, vícelinové a liniově štábní.

Jednolinový systém

Jednoliniový systém je základním uspořádáním vztahů v podniku, nazývá se též liniový systém. Je charakteristický tím, že každý podřízený je odpovědný pouze jednomu nadřízenému. V grafickém vyjádření je to vidět na obrázku č. 5.

Obrázek 6: Jenoliniový systém

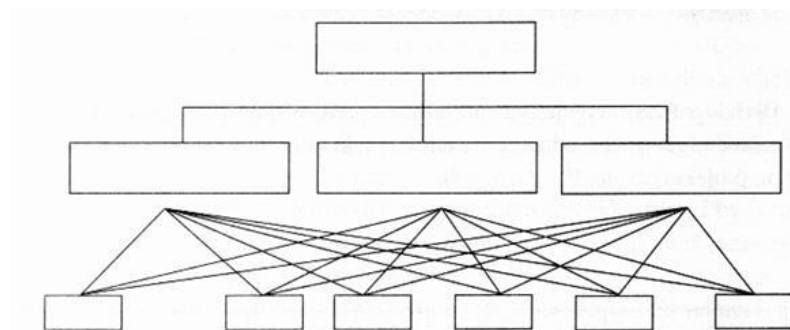

Zdroj: BusinessInfo.cz (29)

Víceliniový systém

Druhým typem je víceliniový nebo také funkcionální systém, ve kterém je základním pravidlem, že pracovník na nižší úrovni organizačního uspořádání dostává úkoly od více nadřízených podle oblastí fungování organizace. Nadřízení se specializují, buď na funkci, nebo na objekt. Specializovaní nadřízení si tímto způsobem zvyšují svoji odbornost. Problémem je, že se zde porušuje jednota řízení a jsou hůře rozpoznatelné role a vztahy mezi jednotlivými rolemi. (24)

Obrázek 7: Funkcionální systém

Zdroj: Scrigroup.com (30)

Liniově štábní systém

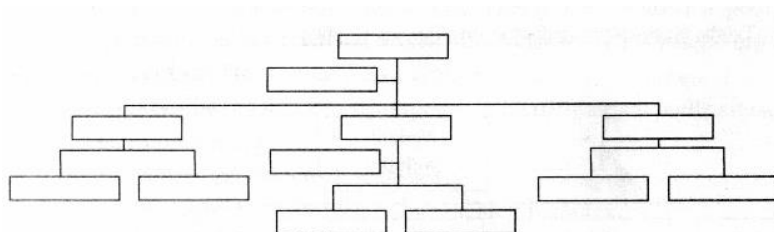
Poslední výše zmiňovaný systém vztahů v organizaci se nazývá liniově štábní a je kombinací obou předchozích. Vzhledem k tomu, že liniový ani víceliniový systém vztahů se v praxi nevyskytují ve své čisté podobě, vznikl právě liniově štábní, který v sobě kombinuje výhody obou předchozích systémů. Pro tento systém je charakterizující jedna linie řízení, kterou vykonávají linioví pracovníci, jež pomocí příkazovacích pravomocí

zodpovídají za průběh procesů. Současně linioví pracovníci delegují části svých pravomocí na štábní organizační jednotky nebo funkčně specializované organizační jednotky.

Štábní organizační jednotky plní podpůrnou funkci pro danou linii tím, že zajišťují podporu řídicích činností pro různé hierarchické úrovně v podniku. Například se jedná o odborné poradenství, kontrola plnění úkolů a další. Těmito štábními útvary v podniku mohou být sekretariát generálního ředitele, sekretariáty liniových vedoucích a další.

Funkčně specializované organizační jednotky vykonávají taktéž podpůrnou a poradní funkci, ale již na odborné úrovni. Znalosti těchto pracovníků jsou hluboké, ale pouze v daném oboru. Jedná se o právní poradenství, řízení kvality nebo například vedení účetnictví, personalistiky nebo plánování.

Obrázek 8: Liniově štábní systém

Zdroj: Scrigroup.com (30)

Jakmile jsou známé cíle podniku, začnou se organizovat jednotlivá oddělení a také vztahy mezi nimi a výsledkem je organizační struktura podniku. Existují různé formy a záleží jen na manažerovi, jakou kombinaci vybraných možností zvolí. Jsou známé dvě skupiny forem organizačních struktur, přičemž první skupinu tvoří organizace zaměřené na trh a výrobek a pro druhou skupinu jsou charakteristické organizace zaměřené na technologii a výrobní proces.

Dalšími faktory, které ovlivňují výběr formy organizační struktury, jsou velikost podniku, stáří podniku a pružnost organizační struktury. Pokud je pro firmu důležitá pružnost a zároveň podniká v oboru s jednoduchými a kapitálově méně zatěžujícími technologiemi, bude jí vyhovovat organizační struktura zaměřená na výrobky a trhy. V případě velkých firem, které využívají úspor z rozsahu, složité výrobní procesy a jsou kapitálově náročné, se doporučuje zvolit spíše organizaci zaměřenou na výrobní proces.

3.5.3 Základní formy organizačních struktur

Průkopnická organizace

Vhodnou organizační strukturou pro malé podniky nebo začínající podniky je průkopnická organizace. Malé podniky nepotřebují složité systémy a průkopnická organizace nabízí jednoduchost. Pracovníci se snadno orientují a vědí, na kterou osobu se mají obrátit při řešení výrobních i nevýrobních záležitostí. Průkopnická organizace využívá jednoliniového systému uspořádání řídicích vztahů. Většinou se uplatňuje model centrálního rozhodování, kdy jsou všichni pracovníci podřízeni vedení podniku. Probíhá zde přímá komunikace, která umožňuje pružně reagovat na změny v okolí. Velmi často jsou pracovníci jediní na dané pozici a v případě jejich absence, ať už z důvodu čerpání dovolené nebo nemoci, má podnik velký problém je nahradit. Výše zmíněné centrální rozhodování a přímá komunikace mezi pracovníky může vést k přetěžování vedení podniku. Další problémem, který se u těchto organizací objevuje, je nedostatečná kontrola. (24)

Byrokratická organizace

Pro podniky, které za sebou mají již své začátky, a také pro podniky, které se svou velikostí řadí již mezi velké, ale nepotřebují pružně reagovat na změny okolí, se doporučuje byrokratická organizace. Tato forma je založená na liniově štábním systému, protože právě tento systém nejlépe plní službu u firem zabývajících se opakujícími se procesy, které lze dobře strukturovat a standardizovat. (24)

Pružné organizační struktury

Poslední skupinou jsou pružné organizační formy vyhovující podnikům, které musí čelit dynamickým změnám okolí a zároveň být schopny na tyto změny pružně reagovat. Existuje několik možností, jak dynamizovat organizační strukturu. (24)

Maticová organizace

První z nich je zavedení vícekritériální struktury, známé hlavně kvůli klasickému představiteli, kterým je maticová organizace. Tato forma vytváří současně 2 struktury, ale každou podle jiného kritéria. Primární struktura je vytvořena podle jednoho kritéria a je maticově propojena se sekundární strukturou. Maticová organizační struktura kombinuje organizační vztahy vyplývající k nějakému útvaru (liniová nebo štábní struktura)

a současně k nějakému projektu. Vše je založeno na principu dvojího zařazení pracovníků v organizaci. U maticové organizace je kladen důraz na skupinovou práci a také na způsob řešení problémů. Pracovník je členem týmu vedeného liniovým manažerem a zároveň také členem projektového týmu, který vede projektový manažer. Problémy se řeší v průsečících primární a sekundární struktury, kde vzniká křížovka pravomocí a manažer jedné ze struktur musí svou pravomocí představovat linii tak, aby byla zajištěna jednota řízení. V maticových organizacích vznikají problémy v komunikaci, které vedou ke konfliktům a následné demotivaci. Problém vzniká i ve dvojí podřízenosti. Na druhou stranu je v těchto organizacích zvýšená inovační schopnost, která je důležitá pro vývoj organizace samotné. V praxi jsou uplatňovány v organizacích, které řeší jednorázové úkoly ve spolupráci s různými odborníky. Maticové organizační struktury jsou častěji využívány jako doplňková struktura liniově štábní nebo funkcionální struktury. Představiteli jsou formy různých týmů nebo komisí, které mají za úkol vyřešit určitý problém.

Tato organizační struktura umožňuje zvýšit motivaci členů týmu a rychle reagovat na vzniklé problémy a situace. Tým je mnohdy tvořen externími odborníky a je možné využít jejich znalostí a schopností.

Na pracovníky v maticových organizačních strukturách je vyvíjen požadavek na širší pracovní náplň a s tím související široký rozsah kvalifikace. Vzhledem k tomu, že maticová organizační struktura je dynamickou neboli pružnou strukturou, musí být pracovníci připraveni na časté změny. (25) (24)

Projektová organizační struktura

Projektová organizační forma je další dynamickou organizační strukturou a je charakteristická svou časovou omezeností a konkrétním účelem. Podnik zakládá dočasně projektovou organizační složku pro uskutečnění určitého projektu¹⁷. Proces začíná jmenováním vedoucího projektu, jehož prvním úkolem je vytvořit tým z pracovníků. Specifikem pracovního týmu je, že se jedná o pracovníky různého zaměření, kteří jsou vybráni tak, aby sestava týmu vyhovovala řešení daného projektu. Po dokončení projektu dočasná organizační složka zanikne. (25) (24)

¹⁷ Projekt jsou časově ohraničené činnosti, které vedou k určitému cíli (vytvoření unikátního produktu nebo služby)

3.5.4 Organizační struktury pro řízení opatření ochrany obyvatelstva

V České republice se na plnění opatření ochrany obyvatelstva podílí orgány státní správy, orgány územních samosprávných celků, právnické osoby, podnikající fyzické osoby a fyzické osoby. (7)

Podle dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů je civilní obyvatelstvo definováno takto: „Civilním obyvatelstvem jsou všechny osoby, které jsou civilními osobami.“ Přičemž civilní osoba je v Ženevských úmluvách specifikována jako osoba, která nepatří do následujících kategorií:

- příslušník ozbrojených sil, milic a jiných dobrovolných sborů některé ze stran konfliktu,
- obyvatel neobsazeného území, který se při příchodu nepřítele z vlastního popudu chopí zbraně, aby bojoval proti pronikajícímu vojsku,
- vyzvědači. (31)

Ochrana civilního obyvatelstva definovaná Ženevskými úmluvami zahrnuje ochranu proti nebezpečí vznikajícímu zejména v důsledku vojenských operací, tzn., že civilní obyvatelstvo nesmí být předmětem útoku a násilných činů. V dnešní době ochrana obyvatelstva zahrnuje i širší záběr než pouze vojenské útoky. Dnes civilní obrana i ochrana plní funkci nejen při řešení vojenských útoků, ale obecně k ochraně životů, zdraví obyvatelstva a majetkových hodnot. Plní humanitární úkoly, které byly poprvé popsány v Ženevských úmluvách a jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, odstraňovat bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a v neposlední řadě vytvořit podmínky pro přežití.

Všechny složky zabývající se ochranou obyvatelstva v České republice plní některé nebo všechny následující úkoly:

- hlásné služby,
- evakuace,
- organizování a poskytování úkrytů,
- zatemňování,
- záchranné práce,

- zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženská pomoc,
- boj s požáry,
- zjišťování a označování nebezpečných oblastí,
- dekontaminace a podobná ochranná opatření,
- poskytování nouzového ubytování a zásobování,
- okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech,
- okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení,
- bezodkladné pohřební služby,
- pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití,
- doplňující činnost nezbytná ke splnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování, ale neomezují se pouze na tuto činnost. (31)

Odpovědnost za ochranu obyvatelstva je rozložena mezi všechny úrovně veřejné správy, včetně obcí. Integrovaný záchranný systém koordinuje postup svých složek (HZS ČR a jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, poskytovatelé zdravotnické záchranné služby, Policie ČR a další složky včetně obcí) při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. Na vrcholu organizační struktury se nachází Hasičský záchranný sbor České republiky, který plní rozhodující řídicí a koordinační roli. Působí jak na centrální úrovni, tak na úrovni krajské i obcí s rozšířenou působností. Je řízen ministerstvem vnitra. (32) (33) (34)

4 Vlastní práce

Na úvod jsem se zaměřila na soupis mimořádných událostí, které Olomoucký kraj v minulosti ohrožovaly. Představení jednotlivých mimořádných událostí je podstatné pro porozumění odpovědím z vlastního šetření.

Na úvodní část navazuje výběrové šetření prováděné polostandardizovanými rozhovory se zaměstnanci obecních a městských úřadů ve vybraných obcích Olomouckého kraje. Pozornost v této práci byla zaměřena na obec Nový Malín, obec s rozšířenou působností Šumperk a statutární město Olomouc. Každé obci je věnována jedna kapitola, v níž jsou uvedeny odpovědi respondenta a analýza stavu preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva v dané obci.

4.1 Mimořádné události v Olomouckém kraji

Povodně

Nejčastější mimořádnou situací, která postihuje Olomoucký kraj je povodeň. Příčinou bývají dlouhotrvající srážky nebo jarní tání sněhových mas. Během 20. století postihlo území dnešního Olomouckého kraje několik povodní. Hned na začátku století v roce 1903 způsobily červencové dlouhotrvající srážky a přívalové lijáky rozsáhlé škody na povodí řek Moravy a Bečvy. Další povodeň velkého rozsahu je zaznamenána na přelomu srpna a září 1938, která byla také zapříčiněna silnými srážkami doprovázené bouřkami. Opět bylo zasaženo povodí řek Moravy a dále také Svratky, Svitavy a Odry. Když se kraj začal vzpamatovávat z krušných válečných let, postihla v únoru roku 1946 oblast středního toku Moravy povodeň způsobená jarním táním spojená s vydatnými srážkami. Tato povodňová zkušenost dala impuls k realizaci zpevnění hrází a břehů, vybudování nových jezů pro regulaci průtoků a v neposlední řadě byly podávány návrhy na stavbu údolních přehrad na horním toku Moravy – žádný z nich nebyl realizován. Obdobná povodeň, ale s menším rozsahem škod, následovala i v následujícím roce, tedy v březnu roku 1947. Další povodeň vznikla na území dnešního Olomouckého kraje, konkrétně na Prostějovsku vlivem silných lokálních dešťů, které doprovázely výrazné bouřky. Voda, která odtékla z Prostějovska, se kumulovala se silnými srážkami na Brněnsku a Kyjovsku. Na jižní Moravě byla vlivem povodní poškozena dopravní infrastruktura, zemědělská půda, ale hlavně přišlo o život 34 obětí, které zahynuly v zaplaveném hlubinném dole Dukla v Šardicích. Jarní tání silné

sněhové pokrývky a silný déšť způsobily v březnu roku 1981 povodně na řece Moravě, hlavně v okolí Olomouce. (35)

Nejničivější povodně, které přinesly do té doby největší zaznamenané lidské a materiální ztráty, postihly území Olomouckého kraje a část východních Čech na začátku července 1997. Nad územím Slezska a Moravy se vytvořil střed tlakového útvaru, který byl překážkou dalšího postupu frontálního systému, což mělo za důsledek prodloužení srážkové periody o 2 dny. V povodí Odry a Moravy spadlo během 5 dnů přes polovinu ročního úhrnu srážek. Nejhorší situace byla v horských oblastech Jeseníků a Beskyd, kde napršelo nejvíce srážek a půda nebyla schopna takové velké množství absorbovat. Velmi rychle se rozvodnily řeky Morava, Odra a jejich přítoky. V důsledku povodní bylo zmařeno 49 životů, zničeno 1400 domů a dalších 27 000 poškozeno, celková škoda byla odhadnuta na 63 miliard korun. Tato povodeň poukázala na nepřipravenost České republiky na mimořádné situace. Přestože byly zřízeny povodňové orgány, které se snažily zamezit škodám na majetku a zdraví, nedokázaly účinně fungovat. Efektivitu jejich činnosti snižovala celá řada problémů a nedostatků.

- 1) Rozsah povodně, její nečekaný průběh a délka,
- 2) Zaměňování či souběh činností povodňových komisí s havarijními komisemi či krizovými štáby,
- 3) Nebyly respektovány povodňové plány,
- 4) Nesoulad mezi povodňovými plány obcí a okresů,
- 5) Nevyřešené komunikační systémy,
- 6) Nekompetentnost zástupců v povodňových komisích, nebo jejich aktivity na více místech,
- 7) Přebírání řízení a koordinace činností povodňových orgánů nejen při záchranných a zabezpečovacích pracích zástupci IZS,
- 8) Nízká informovanost občanů o povodňovém nebezpečí, nerespektování rozhodnutí povodňových orgánů, neuposlechnutí evakuačních pokynů,
- 9) Souběžné řízení povodňové ochrany a zajišťování obnovy území, pro které chybí zásady i potřebná koordinace počínaje ústředními orgány,

10) Nedostatečná dostupnost informací o průběhu povodní a provedených opatřeních.

(36)

Další povodně následovaly v roce 2006. Na konci února bylo nezbytné řešit ledové jevy na toku řeky Bečvy. O měsíc později se kraj potýkal s rychlým táním nadprůměrného množství souvislé sněhové pokrývky, ke které se přidaly intenzivní dešťové srážky, které způsobily povodeň. Situaci komplikovala protržená hráz v Horce nad Moravou. Výsledkem bylo 76 zaplavených obcí, mezi nejvíce zasažené obce patřila Horka nad Moravou a města Litovel, Kojetín a Olomouc. I tato povodeň následně stanovila nová pravidla. Na základě této krizové situace se pravidelně monitorují zásoby vody ve sněhu.

O tři roky později, v roce 2009, ukázala voda opět svoji sílu. Tentokrát se jednalo o bleskové povodně na konci června, které vznikly ze silných bouřek doprovázených intenzivním deštěm. Povodeň se týkala obcí Hranice a Jeseník, kde byly přerušeny dodávky plynu, elektrické energie a pitné vody. Po opadnutí vody bylo zjištěno značné poškození dopravní infrastruktury. Vyžádala si 15 lidských životů a celkové škody přesáhly 5,6 mld. Kč.

Následující rok se došlo vlivem silných dešťů k rozvodnění řeky Bečvy. Povodeň zaplavila území 35 obcí, byl zmařen 1 lidský život a škody se pohybovaly v řádech stovek milionů korun. Olomoucký kraj získal z Fondu solidarity Evropské unie 14,28 mil. Kč na úhradu nákladů likvidace povodňových škod.

Přívalové srážky způsobily povodně na Jesenicu v květnu 2014. Voda se dostala na skládku komunálního odpadu v Supíkovcích a jesenické technické služby se obávaly protržení fóliového dna skládky a následné ekologické havárie. Naštěstí se takovému scénáři předešlo odčerpáním znečištěné vody, která byla převezena do čistírny odpadních vod. (35)

Tornádo

V roce 2004 město Litovel zasáhl silný přívalový déšť, který byl doprovázen větrnou smršťí označovanou jako tornádo. Celý přírodní jev trval 7 minut a poškodil 50 domů, zahrádky a parky, ve kterých polámal velké množství stromů. Došlo i k výpadku elektrické energie a přerušení čističky odpadních vod. Celková škoda se vyšplhala na 100 mil. Kč.

(35)

Ledová kalamita

Začátkem prosince roku 2014 se Olomoucký kraj potýkal se silnou námrazou, která vznikla vlivem povětrnostních podmínek a velmi chladného a vlhkého vzduchu. Nastalá situace komplikovala zejména situaci v dopravě. Na vozovkách a trolejích vznikla silná vrstva ledu, která bránila fungování tramvajové a železniční dopravy. Námraza poškodila stromy, které se pod tíhou ledu lámaly a taktéž způsobovaly problémy v dopravě, ale také v energetice. (35)

Epizootie

V únoru 2010 řešila bezpečnostní rada hrozbu vzniku epidemie v souvislosti s výskytem chřipky typu H1N1. (35)

4.2 Nový Malín

Obec Nový Malín, která leží asi 1 km od města Šumperk, se skládá ze samotné obce a dvou přiléhajících osad Plechy a Mladoňov. Nový Malín se rozkládá na necelých dvou hektarech půdy a žije zde 3 474 obyvatel (údaj k 31. 12. 2017) (37). V katastru obce se nachází letiště Aeroklubu Šumperk a vodní přehrada Krásné. (38)

4.2.1 Vlastní šetření

Na otázky ochrany obyvatelstva a preventivně výchovné činnosti v této oblasti odpovídala paní Dagmar Kubíčková, která je v obci referentkou, a má kromě jiného na starosti přípravu podkladů ke krizovému řízení, dotace, přípravu podkladů k jednání Rady obce a Zastupitelstva obce.

Orgány obce mají ze zákona (zákon č. 239/2000 Sb. o IZS) povinnost zajistit připravenost obce na mimořádné události a podílejí se na provádění záchranných a likvidačních prací a na ochraně obyvatelstva. Zajímalo mě, jakými konkrétními procesy obec Nový Malín zajišťuje připravenost obce na mimořádné události.

„Nový Malín spolupracuje v této oblasti s městem Šumperk a potažmo i s Hasičským záchranným sborem Olomouckého kraje, kterým je předáván seznam nebezpečných povodňových úseků, s jejich popisem. Jednou ročně probíhá aktualizace kontaktů a současně s ní i aktualizace veškerých dat. V případě, že se plánuje vybudování nějakého protipovodňového opatření, probíhají jednání jak s HZS, tak s příslušným odborem na městském úřadě v Šumperku.“

Pro zpracování analýzy je důležité vědět, zda se obec v minulosti již setkala s některou z mimořádných událostí, jak s touto záležitostí vypořádala a jestli na základě zkušeností z mimořádné situace vznikly mechanismy upravující například prevenci před mimořádnými událostmi. Paní Kubičkové byla položena otázka: Jakým mimořádným událostem obec v minulosti čelila?

„Okrajově byla obec postižena povodněmi v roce 1997. Voda zaplavila jen o malou část obce v místech, kde se nachází osada Plechy, která je v blízkosti řeky Desné. Celou obec, ale zasáhly důsledky povodní ve vedlejším městě Šumperku. Občané byli bez elektrické energie, bez možnosti nakoupit si zásoby, odříznuti od města, což pro mnohé znamenalo i nemožnost dostat se do zaměstnání, na úřady, pro zásoby potravin a dalších věcí.“

Bylo zjištěno, že tato zkušenost je jedinou zkušeností s mimořádnými událostmi v obci a proto následovala otázka na ostatní nebezpečí hrozící obci.

„Několikrát byl v důsledku vytrvalých srážek na několika místech rozvodněn i Malínský potok, nikdy však neopustil své koryto“ – myšleno od povodní v roce 1997. Malínský potok protéká celou obcí od jeho horního konce až do osady Plechy a následně se vlévá do Třemešských rybníků v sousední obci. „V obci se jednou vyskytl i atmosférický vír, který poničil části dvou střech rodinných domů. Podle krizového plánu obci hrozí i sněhové bouře, vichřice, sucho, epidemie, epizootie. Vzhledem k tomu, že v obci nejsou žádné podniky, tak nebezpečí úniku chemických látek z těchto provozů je minimální. Určitě jsou hrozbou situace typu blackout a terorismus, pravděpodobnost výskytu je stejná jako u ostatních obcí, které nejsou strategickými místy ČR.“

V Novém Malíně je veškerá pozornost zaměřena na povodňové hrozby, protože je to živel, který obec čas od času zasáhne, na rozdíl od jiných druhů nebezpečí. To ovšem neznamená, že ostatní hrozby by byly zanedbávané. Nicméně protipovodňová opatření jsou na prvním místě a proto k nim směřovala další otázka: Jaká protipovodňová opatření obec vybuďovala?

„Obec postupně buduje zasakovací průlehy a pásy na různých místech v katastru obce. V současné době jich je 12, přičemž každý rok byl vybudován jeden. Jedná se tedy

o dlouhodobý záměr. Dalším dlouhodobějším záměrem bylo vybudování poldrů¹⁸, nyní již čtrnáctým rokem pomáhají zadržovat nadměrné množství srážek.“

Z rozhovoru bylo zřejmé, že obecní úřad se ochranou obyvatelstva zabývá a v mnohém spolupracuje s městským úřadem v Šumperku a s Hasičským záchranným sborem Olomouckého kraje. Pro diplomovou práci je důležitá druhá část polostandardizovaného rozhovoru, která se týkala preventivně výchovné činnosti.

Bylo navázáno na otázku o nebezpečích, která hrozí obci a tentokrát paní Kubíčková odpovídala na otázku, jestli si myslí, že lidé mají o těchto nebezpečích povědomí a jestli vědí, jak se mají zachovat v případě, že by je mimořádná událost zasáhla:

„Lidé určitě vědí o nebezpečí povodní. Když začnou vytrvalejší deště, můžete si všimnout, že spousta lidí chodí kontrolovat hladinu potoka. O dalších nebezpečích, ať už vyvolaných přírodními jevy nebo lidským faktorem, jsou informováni každý den skrz média. Obecní úřad sám o sobě své občany o ničem neinformuje. Jestli občané vědí, jak se mají zachovat, vám nedokážu odpovědět. Opravdu to nevím.“

Přestože obec své občany neinformuje o možných nebezpečích, ani jim nepodává informace týkající ochrany obyvatelstva, následovala otázka, zda se v obci někdo zabývá preventivně výchovnou činností.

„Záleží, co je tím přesně myšleno. Z bezpečností rady města Šumperk nám pravidelně chodí letáčky, které informují, jak má vypadat evakuační zavazadlo, jak se zachovat v jednotlivých situacích, apod. Tyto letáčky vyvěšujeme na obecní vývěsce, která je umístěna před obecním úřadem, takže každý občan má možnost si tyto letáčky prostudovat. Dále obec zřizuje jednotku sboru dobrovolných hasičů obce, která jezdí na pravidelná školení a cvičení, které organizuje hasičský záchranný sbor. Ty se týkají nejen požární ochrany, ale i témat ochrany obyvatelstva. Tato jednotka sboru dobrovolných hasičů obce, jakož i občanské sdružení sboru dobrovolných hasičů, provozují preventivně výchovnou činnost v oblasti požární ochrany.“

¹⁸ Polder - Vodní dílo sloužící k protipovodňové ochraně. Jedná se o ohrázené prostory, schopné zadržet část povodňových průtoků. Rozlišují se suché a polosuché.

Také by se tam mohly počítat preventivní programy hasičského záchranného sboru na základní škole, protože zřizovatelem školy je obec. Sami za sebe ale žádnou preventivně výchovnou činnost neprovozujeme.“

Další dotazy směřovaly k důvodům, proč se touto problematikou obec nezabývá, zda by do budoucna měla zájem sama preventivně výchovnou činnost koordinovat.

„Preventivně výchovnou činností se nezabýváme zejména z časových důvodů. Administrativa, která je po obcích vyžadována, se neustále mění a má narůstající tendence. Dalším důvodem je, že preventivně výchovnou činností se zabývá město Šumperk, které pořádá různé akce pro širokou veřejnost. Vím o některých občanech naší obce, že se akcí účastní. Vzhledem k blízkosti naší obce k městu Šumperk a akcím jím pořádaným, nemá naše obec prozatím zájem se do budoucna touto činností zabývat ve větším rozsahu než doposud. Ovšem pokud by s nabídkou preventivně výchovných programů přišla jednotka sboru dobrovolných hasičů obce nebo jiná organizace působící v obci, rozhodně jim v tom nebudeme bránit.“ Sbor dobrovolných hasičů v Novém Malíně má uzavřenou dohodu s městem Šumperk o výpomoci. Někteří členové sboru dobrovolných hasičů se účastní schůzek dobrovolníků Civilní ochrany Šumperk a při několika preventivně výchovných programech pořádaných CO Šumperk vypomáhali jako školitelé v oblasti požární ochrany. Jsou vhodnou organizací, která by mohla obci vypomoci v preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva.

Poslední otázka byla, jestli by obec podpořila nějakou organizační složku nebo organizaci, která by začala pro občany obce organizovat preventivně výchovné programy v oblasti ochrany obyvatelstva.

„Rádi podpoříme vlastní iniciativu. Obec každoročně vypisuje dotace na aktivity určené pro občany Nového Malína, které jsou poskytovány z rozpočtu obce. Každý, kdo pořádá sportovní, kulturní, zdravotně-sociální nebo jinou veřejně prospěšnou činnost pro naše občany, si může o tuto dotaci zažádat. Nemohu mluvit za komisi, která tyto dotace rozděljuje, ale osobně si myslím, že by tuto činnost určitě podpořili. Obec může dále podpořit organizátory poskytnutím prostor – v části obce Nový Malín se jedná o víceúčelový sál s kapacitou 100 lidí v budově Provozní Nový Malín s.r.o. a v části obce Mladoňov se jedná o kulturní dům taktéž s kapacitou 100 lidí. A neposlední řadě bychom

vypomohli s propagací akce vyvěšením plakátu (upoutávky) na našich webových stránkách a případně i otištěním plakátu v Malínských novinách.

Na základě rozhovoru s paní Kubíčkovou, která několikrát upozornila na místní sbor dobrovolných hasičů, jsem se rozhodla získat vyjádření představitele této organizace. Pan Josef Ostravský je členem sboru dobrovolných hasičů v Novém Malíně a současně je velitelem jednotky sboru dobrovolných hasičů obce.

Sbor dobrovolných hasičů v Novém Malíně pořádá během roku společenské a kulturní akce. Jsou spojeny preventivně výchovnou činností?

„Námi pořádané akce jsou spíše kulturního charakteru, nicméně každoročně pořádáme dětský den, který má každý rok jiné téma, ale vždy se nám tam podaří zapojit nějaké stanoviště s požární ochranou. Jinou preventivně výchovnou činnost neděláme.“

Setkal jste se někdy s preventivně výchovným programem v oblasti ochrany obyvatelstva? Víte co to obnáší?

„Před dvěma lety jsme začali spolupracovat s panem Jiřím Skrbkem ze Šumperka, který se touto činností zabývá. Jsme zváni na jeho pravidelné schůzky s dobrovolníky Civilní ochrany Šumperk a občas se jich účastní také naši členové. Bohužel nemůžeme být na všech schůzkách, protože náš sbor soutěží v požárním sportu jak v dětských, tak v dospěláckých kategoriích, do toho pořádáme své společensko-kulturní akce a často se to časově prolíná. Několikrát jsme se aktivně účastnili jeho preventivně výchovných programů v roli školitelů nebo organizátorů.“

Uvažovali jste někdy, že byste podobný preventivně výchovný program uspořádali sami?

„Vzhledem k tomu, že máme opravdu nabitý program přes celý rok, tak jsme zatím o ničem takovém neuvažovali. Nicméně si myslím, že kdyby někdo z našich členů s takovou myšlenkou přišel, mohli bychom některou oblastí ochrany obyvatelstva nějakým způsobem začlenit do již pořádaných akcí stejně, jako tam začleňujeme požární ochranu.“

Kdyby vás obec požádala o uspořádání jednorázové akce nebo pravidelného programu v oblasti vzdělávání obyvatel obce v ochraně obyvatelstva, bylo by v silách SDH něco takového uspořádat.

„Nedokáži vám říct jasnou odpověď, vše by záleželo na podmínkách dané obecním úřadem. Jak jsem již zmiňoval, sami máme celoročně nabitý program, ale to neznamená,

že by se nenašel prostor pro to nějakou akci uspořádat. V obci se každoročně konají první neděle v září tzv. hody, kde je hojná účast malínských občanů, ale i občanů z okolí. Již druhým rokem, máme (SDH a JSDH) na těchto hodech stánek, kde představujeme naši činnost s dětmi, objevují se tam témata požární ochrany, a zájem občanů o naši činnost stoupá. Kdybychom tam zapojili kromě témat požární ochrany i témata ochrany obyvatelstva, tak si myslím, že by to mohl být dobrý začátek. Pokud by se jednalo o nějaké pravidelné programy, tak na to opravdu nedokáží odpovědět.“

4.2.2 Analýza stavu preventivně výchovné činnosti v obci Nový Malín

Obec splňuje úkoly ochrany obyvatelstva podle platné legislativy. V mnoha otázkách připravenosti obce na mimořádné situace spolupracuje s městem Šumperk a Hasičským záchranným sborem Olomouckého kraje. Nový Malín nemá téměř žádné zkušenosti s mimořádnými událostmi, pouze velmi okrajové s povodněmi. Nebezpečí, která obci hrozí, jsou převážně živelné nebo biologické povahy. Samozřejmě v obci počítají i s hrozbou blackoutu nebo terorismu. Pravděpodobnost teroristického útoku je velmi nízká. Riziko blackoutu je stejné jako v celé České republice a pravděpodobnost výskytu této mimořádné události je těžko popsatelná.

Preventivně výchovná činnost je realizována vyvěšením informačních letáků na obecní vývěsce, které na obec zasílá vedoucí bezpečnostní rady města Šumperka. Dále obec zřizuje jednotku sboru dobrovolných hasičů obce, která se zabývá pouze požární ochranou. Z důvodu administrativní vytiženosti zaměstnanců obecního úřadu obec neplánuje rozšiřovat preventivně výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva, ale současně nebrání spolkům a organizacím v obci tuto činnost provádět. Obecní úřad je připraven kohokoliv, kdo by se chtěl preventivně výchovnou činností v oblasti ochrany obyvatelstva zabývat, podpořit jak finančně, tak i nabídnutím obecních prostor. Nejblíže celé problematice má jednotka sboru dobrovolných hasičů obce, která je pravidelně proškolená hasičským záchranným sborem nejen na požární ochranu, ale i na situace týkající se ochrany obyvatelstva, zejména na záchranné a likvidační práce při mimořádných událostech. Zřizovatelem jednotky sboru dobrovolných hasičů je obec, která jednotku plně zabezpečuje po finanční i materiální stránce. Obec tedy může preventivně výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva delegovat na jednotku sboru dobrovolných hasičů.

V obci funguje také Sbor dobrovolných hasičů Nový Malín, který je občanským sdružením působícím na úseku požární ochrany. SDH Nový Malín se kromě požární ochrany zabývá požárním sportem, organizováním společenských akcí pro děti a dospělé a někteří členové se účastní pravidelných schůzek Civilní ochrany Šumperk. Sbor dobrovolných hasičů a jednotka sboru dobrovolných hasičů obce se v obci Nový Malín stejně jako v mnoha jiných obcích personálně prolíná. Vybraní členové sboru dobrovolných hasičů jsou zároveň členy jednotky sboru dobrovolných hasičů obce. Mají na dosah veškeré aktuální informace, znají problematiku, jsou zkušenými organizátory společenských a kulturních akcí v obci. Mnozí z nich mají i zkušenosti z mimořádných událostí. Také paní Kubíčková z obecního úřadu v Novém Malíně v rozhovoru uvedla, že právě sbor dobrovolných hasičů by mohl tím spolkem, který by mohl v rámci preventivně výchovné činnosti občany obce informovat a do jisté míry i učit opatřením ochrany obyvatelstva.

4.3 Šumperk

Město Šumperk, ve kterém žije 26 305 obyvatel (počet k 31.12.2016 – databáze – 18.9.2017), je obcí s rozšířenou působností. Do jeho správního obvodu spadá celkem 36 obcí, přičemž největší zastoupení mají obce s počtem obyvatel mezi jedním až pěti tisíci obyvateli. (37) Dějiny města zasáhly čarodějnické procesy, které ve své době (17. století) ohrožovaly obyvatele Šumperka a okolních vesnic na zdraví, životě i majetku. Nakonec inkvizitor nechal upálit 52 obětí. Občany Šumperka zasáhla i velká morová epidemie, která si v 18. století vyžádala více než 180 obětí. Poslední velkou pohromu Šumperk zažil na sklonku tisíciletí. Vydatné deště na začátku července 1997 způsobily nejničivější povodně na Moravě, Slezsku a ve východních Čechách. Zasaženo bylo přímo i město Šumperk, ale daleko více byly ohroženy a zničeny okolní obce. V té době existovaly okresní úřady, které měly pravomoc sestavit krizový štáb. Okresní úřad v Šumperku při povodních v roce 1997 koordinoval pomoc pro všechny okolní postižené obce a jedním z koordinátorů byl Ing. Jiří Skrbek, který zastával funkci vedoucího bezpečnostní rady ve městě Šumperk. V první řadě se jednalo o pomoc při evakuaci osob ze zaplavených oblastí, zásobování potravinami a dalším materiálem a později i pomoc při odstraňování škod. Hlavní roli při realizaci veškeré pomoci hrála Armáda České republiky, která v té době díky vojákům základní vojenské služby dosahovala 55 000 vojáků (<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=3894>). Dnes armáda zaměstnává cca 22 000

profesionálních vojáků. Významně pomáhal i Hasičský záchranný sbor České republiky a jednotky sborů dobrovolných hasičů. Krizové štáby se v té době bránily pomocí dobrovolníků z laické veřejnosti. Stejně jako v jiných částech republiky postižené povodní i v Šumperku se objevili neodbytní lidé z řad veřejnosti, kteří nabízeli krizovým štábům svou pomoc. V této souvislosti nastal velký obrat v myšlení, a sice že veřejnost se chce dobrovolně podílet na poskytování humanitární činnosti a pokud bude znát základy postupů při řešení mimořádných situací, není důvod jí v tom bránit. (39)

4.3.1 Vlastní šetření

O ochraně obyvatelstva a preventivně výchovné činnosti v Šumperku jsem hovořila s vedoucí bezpečnostní rady Ing. Zuzanou Matějčkovou.

Město Šumperk je obcí s rozšířenou působností a podle zákona musí kromě úkolů, které mají obce zajistit připravenost svého správního obvodu na mimořádné události, provádění záchranných a likvidačních prací a ochranu obyvatelstva. Tuto činnost plní za pomoci hasičského záchranného sboru kraje. Jaké konkrétní úkoly zabezpečuje bezpečnostní rada v oblasti ochrany obyvatelstva?

„Jsou to úkoly, které vyplývají ze zákonů, tzn., poskytujeme součinnost hasičskému záchrannému sboru kraje při zpracování krizového plánu kraje, ale také ORP Šumperk. Následně musíme plnit úkoly, které si stanovíme v krizovém plánu. Vedeme evidenci údajů o přechodných změnách pobytu osob, vedeme přehled možných zdrojů rizik, odstraňujeme nedostatky, které by mohly vést ke vzniku krizových situací. Osobně zajišťují organizační a administrativní podmínky pro činnost bezpečnostní rady a krizového štábu města. Dále zajišťují podmínky pro činnost dobrovolníků civilní ochrany města. Město zajišťuje péči o materiál a nemovitosti pro ochranu obyvatelstva, které jsou v majetku města. Dále plní úkoly v oblasti protipovodňové ochrany, které vyplývají ze zákona o vodách.“

Paní Matějčková zmínila některé organizace, se kterými město Šumperk spolupracuje. Další otázka byla zaměřena právě na spolupráci města s organizacemi, spolky nebo podniky.

„Ze zákona městu vyplývá spolupráce s HZS ČR, která je pro tuto oblast zcela zásadní. Dále je město v kontaktu s veškerými organizacemi, které jsou v krizovém nebo havarijním plánu – tato spolupráce vzniká na základě smluv uzavřených mezi HZS ČR Olomouckého

kraje a mezi jednotlivými organizacemi. S většinou organizací, které jsou začleněny do krizového plánu a navíc s mnoha dalšími, má město Šumperk uzavřené navíc tzv. gentlemanské dohody. Obecně se jedná o dohody, ve kterých organizace přislíbují zajištění věcné nebo materiální pomoci či služeb nebo osob při mimořádné události. Jedná o firmy zajišťující provoz inženýrských sítí, havarijní službu, dále firmy, které disponují specifickými stroji potřebnými při mimořádných situacích, samozřejmě sem patří i jednotka sboru dobrovolných hasičů města Šumperka, ale i JSDH některých okolních obcí.“

Jaká mimořádné události postihly město Šumperk?

„Byly to samozřejmě povodně v roce 1997. Šumperk zaplavila voda z řeky Desné, ve městě nebyla situace tak zlá, jak v okolních obcích. Vedoucím bezpečnostní rady v Šumperku byl tehdy pan Ing. Jiří Skrbek, který společně s Armádou ČR, HZS ČR a dalšími složkami zajišťovali záchranné a likvidační práce v celém tehdejší okrese Šumperk. Pomoc byla vysílána na různé strany. Prvním směrem byly obce v údolí řeky Desné, a druhým směrem byly obce na sever od Šumperka, které zasáhla voda z řeky Moravy, a poslední směrem byla část jižně od města Šumperk. Rozvodněná Desná se nedaleko za Šumperkem stékala s rozvodněnou Moravou a vše se dále valilo směrem na Olomouc.

Vznikla z této zkušenosti nějaká zpětná vazba pro návrhy na zlepšení procesů při krizovém řízení?

„Vzhledem k tomu, že povodeň zasáhla celou Moravu a v mnohém to poukázalo na nejrůznější nedostatky celého systému, staly se povodně na Moravě zlomovým bodem pro celou Českou republiku. V roce 2000 byla přijata zcela nová krizová legislativa, která zahrnovala zákon 238/2000 Sb, o. HZS ČR, 239/2000 Sb., o IZS, 240/2000 Sb., o krizovém řízení. Na celé Moravě, ale také ve zbytku republiky se začaly budovat protipovodňová opatření. V Šumperku důsledkem povodní vznikla dobrovolnická skupina pod záštitou města Šumperk, kterou vedl a v současnosti stále vede Ing. Jiří Skrbek.

Jaká další nebezpečí kromě povodní hrozí městu Šumperk, případně celému obvodu obce s rozšířenou působností Šumperk?

„V první řadě jsou to další mimořádné události, které vznikají v důsledku výskytu přírodních jevů, jen namátkou se může jednat o vichřice, větrné smrště, krupobití. Dále jsou to epizootie, mezi které se počítají například slintavka a kulhavka, mor prasat či

onemocnění ptáků způsobené chřipkovými viry. Velkým nebezpečím je narušení hrází vodního díla Přečerpávající vodní elektrárny Dlouhé stráně. Přímo na území města se nachází zimní stadion, který patří mezi rizikové objekty z důvodu nebezpečí úniku nebezpečných látek. Ze stejného důvodu patří mezi rizikové objekty i výrobní podniky Pramet Tools, s.r.o, Pars nova, a.s. nebo veškeré čerpací stanice.

Myslíte si, že obyvatelé města mají povědomí o těchto hrozbách?

„O většině určitě ano. V současné době informujeme občany města v oblasti ochrany obyvatelstva pomocí veřejných vývěsných míst, které jsou rozmístěny na několika místech po městě. Mnohé hrozby jsou také představovány na našich akcích pořádaných dobrovolníky civilní ochrany. Při těchto akcích se mohou lidé dozvědět nejen o hrozbách, ale také jak se na ně dopředu připravit a co dělat, když se hrozba stane skutečností. V současné digitální době bychom rádi občany města více informovali o všem co se týká mimořádných událostí také na našich webových stránkách. Připravuje se nová koncepce. Ještě není stanoven termín, kdy bude realizována, ale věřím, že se nám to podaří v nejbližších měsících.“

Město Šumperk se preventivně výchovnou činností v oblasti ochrany obyvatelstva zabývá. Můžete nám popsat, co vše město Šumperk v této oblasti dělá?

„Většina preventivně výchovných akcí je pořádána dobrovolníky Civilní ochrany Šumperk.“

Spolupracuje kromě dobrovolníků ještě nějaké organizace na preventivně výchovných akcích?

„Ano. Na mnoha akcích nám vypomáhají sbory dobrovolných hasičů z některých okolních obcí, Asociace víceúčelových základních organizací Technických sportů a činností České republiky, Armáda ČR, HZS ČR, Policie ČR, Městská policie, Střední zdravotnická škola v Šumperku, Jeřábové práce a odtahová služba, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky, pan Dušan Ščambura, SBS autoškola Šumperk, Armáda spásy Šumperk a v poslední době i Muzeum silnic ve Vikýřovicích.“

Kolik občanů se zúčastňuje preventivně výchovných programů?

„Na to je těžké odpovědět. Každá akce je jiná. Některé programy jsou připravovány přímo pro danou skupinu lidí a již od začátku se počítá s omezeným počtem účastníků. Jsou to

například programy pro základní a střední školy. Program je určen buď pro žáky osmých tříd (tercií – víceletá gymnázia) nebo pro studenty druhých ročníků středních škol a učilišť (sext – víceletá gymnázia). Vždy tedy jen pro jednu maximálně dvě třídy, což znamená maximálně 30, případně 60 lidí. Na druhou stranu pořádáme akce pro veřejnost, kterých se v průměru účastní 200-250 lidí.“

Dostává se k vám zpětná vazba na prováděné akce?

„Pan Skrbek, který většinu akcí organizuje, na vybraných akcích rozdával anonymní dotazníky, kde se dotazoval na spokojenost a dával možnost účastníkům vyjádřit připomínky. Většina ohlasů bývala kladná, samozřejmě bylo i několik připomínek. Ty, které dávaly smysl, se projednaly na schůzkách dobrovolníků a bylo snahou se připomínkováním věcem na příští akci vyhnout.“

Dále mám kladné ohlasy od ředitelů škol, pro jejichž žáky (studenty) jsme pořádali preventivně výchovné programy. V poslední době se mnoho našich akcí odehrává v prostorách Muzea silnic ve Vikýřovicích a tamní paní ředitelka si akce také pochvaluje.

Jaké informace jsou podle Vašich zkušeností pro občany důležité (v oblasti ochrany obyvatelstva)?

„Myslím si, že všechny informace jsou důležité, ale zároveň si myslím, že je potřeba lidi nepřehlcovat. Celorepublikově se jde cestou zjednodušování. Příkladem jsou signály varování. Dříve byly různé signály varování – dnes se používá jen jeden – VŠEOBECNÁ VÝSTRAHA – teprve ze sdělovacích prostředků se dozvíte, o jakou mimořádnou událost se jedná. Občan nemusí znát různé druhy varování a přemýšlet, co daný signál vlastně znamená. Stejně by to mělo být i s dalšími informacemi. Na našich akcích se lidé dozvědí, základní informace k různým oblastem, pokud se někdo chce o danou věc zajímat do hloubky, rádi mu odpovíme, nebo mu poradíme, kde může získat více informací.“

Osobně si myslím, že je důležité, aby lidé znali varovné signály, věděli, jak se mají zachovat, když signál uslyší. Aby věděli, kde si mají sehnat informace o mimořádné události, aby věděli, že mají dbát pokynů oprávněných osob a zbytečně jim neztěžovat práci. Podle mě je i důležité, aby lidé věděli, jak se mají zachovat v případě vyhlášení evakuace.“

4.3.2 Preventivně výchovná činnost v Šumperku

V důsledku zkušeností z povodní založil Ing. Jiří Skrbek, bývalý vedoucí bezpečnostní rady v Šumperku, Civilní ochranu Šumperk, která funguje pod záštitou města Šumperk a sdružuje skupinu dobrovolníků.

Prvotní cílem města Šumperk bylo dát možnost lidem, kteří chtějí poskytovat humanitární činnost při mimořádných situacích. Aby laická veřejnost v podobě dobrovolníků mohla humanitárně vypomáhat, je nutné ji proškolit z důvodu zabránění vzniku život ohrožujících situací při poskytování pomoci druhým. Postupem času přibývali noví dobrovolníci a věci začaly nabývat nových rozměrů. Ing. Jiří Skrbek si uvědomil, že má kolem sebe skupinu lidí, která je ochotna informace nejen vstřebávat, ale na druhou stranu i poskytovat dále.

Radiostanice CB

Spousta činností je navázána na zkušenosti z povodní v roce 1997. Komunikace s okolním světem byla velmi složitá. Na většině postiženého území nefungovala elektřina, pevná telefonní síť byla poškozena, mobilní síť byla teprve ve svých začátcích a mobilní telefon si mohl kvůli vysokým pořizovacím nákladům dovolit jen někdo. Jediné, co fungovalo, byly radiostanice CB¹⁹. Majitelé těchto radiostanic si vyměňovali zprávy o povodních mezi sebou a někteří si díky tomuto spojení byli schopni přivolat pomoc do odříznutých oblastí. Přínos radiostanic CB byl plně pochopen až po povodni. Okresní úřad v Šumperku se snažil přesvědčit obecní úřady ve svém spádovém obvodu, aby si radiostanici pořídili do svého majetku pro případ dalších mimořádných událostí. Bohužel se to nepodařilo.

V Šumperku používání občanských radiostanic CB funguje dodnes. Každou první středu v měsíci se pořádá město pravidelné relace „Radnice Šumperk“, do které se může zapojit každý uživatel občanského rádia CB, a vyzkoušet si tak jeho funkčnost a využitelnost. Radnice Šumperk pořádá i zvláštní relace za účasti představitelů veřejné správy a různých organizací.

¹⁹ CB je zkratka Citizen Band a označuje skupinu radiofonních frekvencí, které při dodržení pravidel může použít každý občan. Jedná se o vysílačku, která funguje na principu zmáčkní a mluv (push to talk). Mluví pouze jedna osoba a ostatní poslouchají. Radiostanici lze připojit k akumulátoru z automobilu, není tedy závislá na elektrické síti. Maximální vzdálenost spojení závislí na okolních podmínkách (výška vysílací kóty, vysílací výkon, typ antény, ...)

Dříve byly tyto zvláštní relace používány i k propagaci radiostanic CB. Cílem bylo dostat do povědomí široké veřejnosti, že existuje zařízení pro komunikaci, které není závislé na elektrické energii. V den, kdy se měla uskutečnit zvláštní relace na občanském rádiu CB, byly na různých místech (2-5) ve městě rozmístěny stanoviště se základnovými rádii. Obsluhu stanovišť zajišťovali dobrovolníci Civilní ochrany Šumperk, kteří každého, kdo si přišel poslechnout vysílání zvláštní relace, seznámili se zařízením. Vysílání bylo uskutečňováno z radnice v Šumperku a hostem byla vždy nějaká zajímavá osobnost (starosta města, sportovci, krajští zastupitelé, senátoři). Nejenže se lidé seznámili s radiostanicí, také si vyzkoušeli její funkčnost. Veřejnost, která poslouchala vysílání na stanovištích rozmístěných po městě, se mohla zapojit do vysílání dotazem, který tlumočila skrz radiostanicí CB. (<https://m.sumperk.cz/cs/mesto-sumperk/civilni-ochrana-2/uvod-a-spolecna-cast/obcanske-radio-cb.html>) Dnes sice máme internet, mobilní telefony a další hi-tech technologie, ale většina z nich je závislá na elektrické energii dodávané ze sítě. Určitě je dobré se nad touto variantou komunikace zamyslet.

Příprava dobrovolníků

V zimních měsících je činnost zaměřena na vzdělávání dobrovolníků. Skupina dobrovolníků se schází každou poslední sobotu v měsíci a během dopoledne získávají důležité informace, jak se zachovat při různých krizových situacích. Ve většině případů je školitelem pan Skrbek. Někdy bývá přizván host, který je v dané problematice odborníkem (psychosociální pomoc, zdravotnická první pomoc,...).

Preventivně výchovná činnost pro obce

Město, konkrétně bezpečnostní rada, zpracovávají a zasílají během celého kalendářního roku obcím ve spádové oblasti letáčky, na kterých jsou různé oblasti ochrany obyvatelstva (varování, evakuace, nouzové ubytování, stravování, zdravotnická první pomoc, řešení mimořádných událostí atd.). Obce mohou této příležitosti využít a použít letáčky v rámci své povinnosti informování obyvatelstva. Obce na rozdíl od obcí s rozšířenou působností na tuto činnost většinou nemají personální ani časové kapacity. Na základě provedených rozhovorů se zaměstnanci obecního a městského úřadů bylo zjištěno, že obce na Šumpersku této příležitosti opravdu využívají.

Kromě informativních letáčků byla několik let Civilní ochranou Šumperk organizována tzv., „Soutěž obcí v civilní ochraně“. Pan Skrbek během zimních měsíců oslovil všechny

obce, které spadají do správního obvodu ORP Šumperk, s nabídkou účasti v soutěži. Úkolem obce bylo sestavit 5členný tým, který se zúčastní zhruba 4 hodinové soutěže v disciplínách ochrany obyvatelstva. Výběr členů byl naprosto v režii obce – mohl se zúčastnit kdokoli, koho obec přihlásila, tzn. i obyčejný občan. Většinou se týmy skládaly ze zaměstnanců obecního úřadu, členů sboru dobrovolných hasičů obce anebo jiných spolků působících v obci. Soutěž se konala na základně CO Luže u Šumperka. Týmy v den soutěže obcházely jednotlivá připravená stanoviště, na kterých si mohly vyzkoušet svoje dovednosti, ale také se dozvědět nové, cenné informace. Na stanovištích byli dobrovolníci civilní ochrany, kteří dohlíželi na správné provedení zadaného úkolu nebo byli v roli figurantů. Každé stanoviště se zaměřovalo na jinou oblast civilní ochrany. U stanoviště „dopravní nehoda“ musel soutěžní tým ošetřit zraněné, technicky zabezpečit místo dopravní nehody, případně prokázat praktické znalosti v oblasti psychosociální pomoci. Na stanovišti „nouzové ubytování, stravování“ musel tým v časovém limitu připravit místnost pro nouzové ubytování a stravování (dle hyg. pravidel rozmístit cedulky, připravit lehátka, deky, zřídit přijímací místnost i s dokumentací, rozdělit si funkce atd). Dalším stanovištěm byla práce s imobilními osobami. Na tomto stanovišti si tým prověřoval komunikaci a zacházení s imobilními osobami (pomoc imobilním osobám ze schodů, do schodů, na lehátko apod.). Nechybělo ani stanoviště s radiostanicí CB.

Preventivně výchovná činnost pro žáky a studenty základních a středních škol

Skupina dobrovolníků pod vedením Ing. Jiřího Skrbka připravuje preventivně výchovné programy pro žáky 8. tříd základních škol a pro studenty 2. ročníků středních škol a učilišť. Do programů se primárně zapojují základní i střední školy ze Šumperka, ale velký zájem projevují i základní školy z okolních vesnic. Jedná se o jednodenní dopolední výukové programy, kde si žáci a studenti mohou vyzkoušet pomoc imobilním nebo zrakově postiženými osobám, resuscitaci, hašení ohně, sbalit si evakuační zavazadlo nebo se seznámit s CB rádiem.

Jednou za rok probíhá „Soutěž základních a středních škol v civilní ochraně“, kde pětičlenné týmy z jednotlivých škol procházejí stanoviště. Většinou musí absolvovat 5 stanovišť, přičemž na každém je čeká úkol z jiné oblasti ochrany obyvatelstva. Zvládnutí úkolu na stanovišti je časově omezen na 20 minut a během této doby musí tým provést zadaný úkol tak, aby získal co nejméně trestných bodů. Po absolvování všech stanovišť

následuje vyhlášení vítězů a předání věcných darů. Soutěž je rozdělena do dvou dnů, přičemž jeden den mezi sebou soutěží žáci základních škol a druhý den studenti středních škol a učilišť.

Preventivně výchovná činnost pro veřejnost

Skupina dobrovolníků Civilní ochrany Šumperk v červnu pořádá „Zábavu na základně CO Luže“, kde společně s jinými sdruženími prezentuje svoji činnost a částečně vykonává i preventivně výchovný program pro širokou veřejnost. Dobrovolníci Civilní ochrany Šumperk přichystají stanoviště týkající se ochrany obyvatelstva, které sami obsluhují. Svoji činnost zde prezentují i spřátelené organizace a firmy, např. Městská policie Šumperk, HZS ČR Šumperk, Armáda ČR, Český červený kříž Olomouc, odtahová služba, Armáda spásy a další. Každá organizace účastníci se Zábavy na základně CO Luže zde má své stanoviště a lidé, kteří akci navštíví, mají možnost dozvědět se nové informace a také vidět ukázky práce vybraných složek nebo organizací.

V roce 2007 ve spolupráci se Střední zdravotnickou školou v Šumperku byl zahájen 1. ročník „Zdravotnické první pomoci pro veřejnost“. Bezplatné kurzy probíhaly na přelomu února a března vždy ve čtvrtek od 16 hodin, aby se ho mohli zúčastnit i zaměstnaní lidé. Během čtyř čtvrtěčních dvouhodinových kurzů se lidé dozvěděli mnoho informací o první pomoci a mnohé si i vyzkoušeli. V jednotlivých učebnách přednášely učitelky ze Střední zdravotnické školy v Šumperku, záchranáři zdravotnické záchranné služby a další kvalifikované osoby.

Vzdělávání pracovníků úřadu

Město Šumperk za pomoci dobrovolníků Civilní ochrany Šumperk každoročně během letních měsíců proškoluje své zaměstnance (pracovníky městského úřadu) v oblasti ochrany obyvatelstva. Školení probíhá na základně CO Luže, kde je pro pracovníky městského úřadu připraven vzdělávací program. Pracovníci jsou rozděleni do skupin tak, aby jejich vzdělávání neomezilo činnost městského úřadu, zejména těch pracovišť, která přicházejí každodenně do styku s občany. Z tohoto důvodu je vzdělávání rozdělené na 4 páteční dopoledne s tím, že každý týden se program školení opakuje.

4.3.3 Analýza stavu preventivně výchovné činnosti ve městě Šumperk

Město Šumperk je ve své činnosti v oblasti preventivně výchovné činnosti týkající se ochrany obyvatelstva vzácným úkazem. Jen málo měst či obcí dělá něco podobného. Šumperk je obcí s rozšířenou působností, která má své povinnosti v oblasti ochrany obyvatelstva, jež jsou naplňovány za pomoci Hasičského záchranného sboru Olomouckého kraje. I v Šumperku je tomu tak, ale jedinečnost města tkví v práci nad rámec zákonných povinností a také ve způsobu, jakým je preventivně výchovná činnost prováděna.

Určitým přínosem pro preventivně výchovnou činnost ve městě bude nová verze informování na internetových stránkách města. V současné době se na nich nachází málo informací a většina z nich je zastaralá.

Systematickým rozesíláním letáčků obcím ve svém správním obvodu si město udržuje neustálý kontakt s preventivně výchovnou činností v oblasti ochrany obyvatelstva. Pravidelných programů pro žáky základních a středních se zúčastnilo velké množství žáků a studentů. Právě na tuto skupinu obyvatelstva je zaměřena největší pozornost v preventivně výchovné činnosti. Jedním z důvodů je i to, že se jedná o skupinu občanů, která má v jisté míře povinnost se v ochraně obyvatelstva vzdělávat. Preventivně výchovných programů pro veřejnost se účastní průměrně 250 lidí, což je na první pohled pro téměř třicetitisícové město zanedbatelný počet. Ovšem v Šumperku se při těchto akcích klade důraz na kvalitu nikoliv na kvantitu. Programy jsou připravovány tak, aby si veřejnost mohla na spoustu věcí vyzkoušet na vlastní kůži. Věří, že pokud se lidé do situace vžijí a vyzkouší si, jak věci fungují, lépe a na delší dobu si vše zapamatují. Je tedy jasné, že cílem preventivních programů pro veřejnost není vzdělat veškeré obyvatelstvo.

4.4 Olomouc

Statutární město Olomouc je základním územním samosprávným celkem, který není územně rozčleněn na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy. Ve městě žije přibližně 100 000 obyvatel. Olomouc je šestým největším městem v České republice a zároveň druhou největší památkovou zónou. Město Olomouc je současně i krajským městem Olomouckého kraje a sídlí zde mnoho krajských organizací. Jak bylo

již zmiňováno výše, město se v historii potýkalo s mimořádnými situacemi, zejména s povodněmi. (40)

4.4.1 Vlastní šetření

Za statutární město Olomouc odpovídal pan Ing. Aleš Vysloužil, vedoucí oddělení havarijního plánování a ochrany obyvatel.

Jakým způsobem je v Olomouci řešeno informování a varování při mimořádných událostech?

„V Olomouci je varování řešeno prostřednictvím Jednotného systému varování a vyzoomění obyvatelstva, což je varování pomocí sirén. Město je dále připraveno na využití megafonů ve vozidle městské policie a jednotky sboru dobrovolných hasičů.

Jakým způsobem probíhá příprava města na mimořádné události?

„Příprava města probíhá formou každoročních cvičení krizového štábu.“ Například v roce 2012 probíhalo cvičení, které simulovalo havárii plynu, jehož cílem bylo procvičit vzájemnou spolupráci záchranných složek, statutárního města Olomouce a distributora plynu. Následující rok prověřovaly složky integrovaného systému, orgány krizového řízení statutárního města Olomouce a distributora tepla cvičení simulující havárii v teplárně. Únik nebezpečných látek v čokoládovně Zora byl námětem cvičení v roce 2014. Další rok bylo cvičení zaměřeno na rozsáhlý výpadek dodávek elektrické energie, který podle scénáře postihl osmdesát procent domácností v Olomouci. (33)

S jakými organizacemi (IZS, dobrovolnické spolky, ...) město spolupracuje v oblasti přípravy města na mimořádné události? Co mají jednotlivé organizace na starosti?

„HZS Olomouckého kraje, Policie ČR, Armáda ČR, jednotky SDH statutárního města Olomouc, Zdravotnická záchranná služba Ol. Kraje, Krajská hygienická stanice, Povodí Moravy, Český červený kříž. V případě mimořádných událostí další charitativní organizace, přičemž jednotlivé organizace plní úkoly ve své působnosti.“

Jaké mimořádné události postihly město Olomouc za posledních 30 let? Vznikly z těchto zkušeností nějaké zpětné vazby, které posloužily jako návrhy na zlepšení procesů při krizovém řízení?

„Převážně se jednalo o povodňové jevy (a to všech druhů). V rámci procesů krizového řízení došlo převážně v roce 2000 k zásadní změně pohledu na krizovou připravenost, a to z pohledu legislativních změn (zák. č. 239,240,241). Také v rámci statutárního města Olomouc došlo k organizačním změnám a nastavení procesů v případech vzniku mimořádných událostí (ať už se jednalo o povodňovou komisi, krizový plán, povodňové plány, plány záplavových území, protipovodňová opatření atd.)

Jaká reálná nebezpečí (mimořádné události) hrozí městu Olomouc?

„Mimo povodeň se jedná o další živelní pohromy, dále jsou to možné havárie a v dnešní době i stále častější případy teroristických hrozeb.“

Myslíte si, že mají obyvatelé města povědomí o těchto hrozbách?

„Převážně obyvatelé záplavových území mají povědomí o hrozbě povodně.“

Myslíte si, že je důležité, aby občané věděli, jak se mají chovat při mimořádných událostech, na koho se obrátit a jaká mají práva?

„Preventivně výchovná činnost je pro občany důležitá, v případě vzniku mimořádných událostí mají alespoň základní přehled.“

Myslíte si, že občané města Olomouc vědí, jak se mají zachovat při mimořádných událostech?

„Ne všichni obyvatelé budou mít aktuální přehled o chování při mimořádných událostech.“

Jak se lidé chovali při mimořádných událostech, které zasáhly město Olomouc?

„Lidé se ve většině případů chovali dle příkazů zasahujících jednotek, ale komplikace nastala většinou v případech evakuace, kdy se evakovalo následně z již zaplavených objektů.“

Zabývá se město preventivně výchovnou činností v oblasti ochrany obyvatelstva, krizového řízení při mimořádných událostech?

„Město se intenzivně zabývá preventivně výchovnou činností v oblasti ochrany obyvatelstva. Preventivně výchovná činnost je zaměřena na všechny věkové kategorie. Město Olomouc dlouhodobě podporuje vzdělávání obyvatelstva v rámci dotačního programu rozpočtu statutárního města Olomouc s názvem „Ochrana obyvatel“. Kde jsou

finančně podporovány mimo jiné vzdělávání a preventivně výchovná činnost na školách na území města. Dále jsou informace zveřejňovány na samostatném webu <http://ochranaobyvatel.olomouc.eu/uvod>. V podmínkách města, kde žije přibližně 100 tis. obyvatel, je problematické věnovat se vzdělávání obyvatelstva podrobněji. Proto se více zaměřujeme na konkrétní cílové skupiny.“

„Město také organizuje dětský den na náměstí s hasiči a městskou policií, kde má veřejnost možnost seznámit se s činností těchto subjektů (ukázka techniky, výzbroje a výstroje, vědomostní soutěž atd.)“

„Dále se statutární město Olomouc zaměřuje na obyvatelstvo dle specifických skupin obyvatel (slabozrací, neslyšící), pro které dělá přednášky, cvičení a vědomostní soutěže o požární hlásiče a detektory CO (ve spolupráci s HZS Olomouckého kraje).“

„Dále obyvatelstvo průběžně informujeme v Radničních listech a v Povodňových vitrínách města.“

„Mimo tyto činnosti se na statutární město Olomouc obrací i školská zařízení s žádostí o přednášku, případně jinou formu vzdělávání svých žáků a studentů (exkurze v evakuačním středisku).“

Spolupracujete v této oblasti s nějakou jinou organizací (ČČK, JSDH, HZS, dobrovolnické spolky,...)?

„Spolupracujeme s JSDH SMOI (zaměření na PVČ žáků na školách a veřejnosti na akcích konaných na území města, Městská policie Olomouc).“

Jakým způsobem je preventivně výchovná činnost podporována ze strany města?

„Finančně formou dotačního programu a v rámci samotného rozpočtu města a formou personálního zajištění.“

Kolik občanů (odhadem) se zúčastňuje jednotlivých preventivně výchovných programů?

„Řádově desítky, u větších akcí jsou to stovky.“

Jaké jsou ohlasy od občanů na pořádané preventivně výchovné programy?

„Občané tyto aktivity hodnotí kladně.“

Jaké informace (oblasti ochrany obyvatelstva) jsou podle Vás pro občany důležité?

„Převážně se jedná o informace k jednotnému systému varování a vyrozumění (proč jsou zkoušky sirén), kam se obrátit v případě mimořádné události, že existují informační tabule, webové stránky, informační linky atd.“

Myslíte si, že pořádané preventivně výchovné programy jsou účinné? Pamatují si lidé informace, které na akcích získají?

„Předpokládám, že získané informace si pamatují a jsou schopni je v případech MÚ využít.“

4.4.2 Analýza stavu preventivně výchovné činnosti v Olomouci

Město Olomouc se zabývá preventivně výchovnou činností úplně jiným způsobem než v Šumperku. Jejich cílem je vzdělávat co největší část svého obyvatelstva.

Internetové stránky <http://ochranaobyvatel.olomouc.eu> nabízejí občanům nejen Olomouce informace o ochraně obyvatel a opatřeních při mimořádných událostech. Stránky jsou neustále aktualizované a přinášejí čerstvé informace o výstrahách pro Olomouc, ale i celý Olomoucký kraj. Občané se zde dozvědí praktické rady, jak se zachovat při mimořádných událostech pomocí krátkých videoklipů „Šťěstí přeje připraveným“, které vyrobilo MV GŘ HZS ČR ve spolupráci s Institutem ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.

Město aktivně informuje své občany i pomocí Radničních listů. Další akcí, kterou město organizuje pro širokou veřejnost, jsou dětské dny na náměstí spojené s ukázkou techniky výzbroje a výstroje hasičů a policistů.

Dále se město zaměřuje specifické skupiny obyvatel, kterými jsou žáci a studenti škol na území města, senioři nebo slabozrací, neslyšící nebo imobilní osoby.

Magistrát města Olomouce se snaží vzdělávat také širokou veřejnost pomocí akcí konaných na frekventovaných místech na území města Olomouce, například na náměstích. Většinou jsou tyto akce organizovány ve spolupráci s Hasičským záchranným sborem Olomouckého kraje a dalšími organizacemi. Jsou spojeny s ukázkou hasičské techniky, policejní výstroje a výzbroje a často i s ukázkou práce jednotlivých složek.

Odbor ochrany Magistrátu města každoročně ve spolupráci s Hasičským záchranným sborem Olomouckého kraje připravuje cvičení krizového štábu. I když se této akce účastní

pouze vybrané složky a organizace, a nikoliv veřejnost, také se jedná o preventivně výchovnou činnost, protože se profesionálové každou zkušeností učí.

Město Olomouc velmi úzce spolupracuje s Hasičským záchranným sborem Olomouckého kraje. Většinou jsou akce organizované městem Olomouc a HZS Olomouckého kraje na akcích spolupracuje. Důvodem, proč HZS nekoordinuje preventivně výchovné programy pro širokou veřejnost, jsou finance. Na většině akcí se rozdávají občanům propagační letáky, předměty apod., které je potřeba nakoupit. HZS Olomouckého kraje je financován ze státního rozpočtu, přičemž je přidělena částka na záchranné a likvidační práce a částka na preventivní činnost. Vzhledem k tomu, že je HZS Olomouckého kraje primárně zřizován za účelem záchranných a likvidačních prací, není částka na preventivní činnost vysoká a Hasičský záchranný sbor Olomouckého kraje má omezené možnosti.

5 Zhodnocení výsledků a návrh doporučení

Pro diplomovou práci byly vybrány tři různé obce v Olomouckém kraji, které se liší jak svojí velikostí katastrálního území a počtem obyvatel, tak i právy a povinnostmi v oblasti ochrany obyvatelstva. Všechny tyto faktory mají vliv na plnění všech úkolů v oblasti ochrany obyvatelstva, tak i na úkol preventivně výchovné činnosti v této oblasti. Polostandardizovanými rozhovory se zaměstnanci obecních nebo městských úřadů bylo zjištěno, že malé obce se připravují na mimořádné události v rozsahu, které jim ukládá krizová legislativa, ovšem preventivně výchovou činností podporují okrajově. Ve městech je situace jiná. V prvé řadě městské úřady mají na rozdíl od obecních úřadů možnost zřídit na tuto problematiku celé oddělení, které se nezabývá ničím jiným. V obcích se touto činností většinou zabývá nějaký referent, který má na starosti mnoho dalších povinností týkající se jiných oblastí. Obce s rozšířenou působností navíc intenzivně spolupracují v této oblasti s hasičským záchranným sborem.

V obcích plní úkoly dané legislativou zejména na administrativní úrovni. V Novém Malíně se jedná o poskytování podkladů a informací potřebných ke zpracování havarijních plánů a jejich následné aktualizování. Dále na základě legislativy zřizuje obec Nový Malín jednotku sboru dobrovolných hasičů obce, jejichž členy vysílá na pravidelná školení a cvičení, na kterých se procvičuje připravenost na mimořádné situace. Podle mého šetření v obci Nový Malín nedostatečně informují občany o nebezpečích, která obci hrozí. S tím souvisí i nedostatečně prováděná preventivně výchovná činnost v ochraně obyvatelstva. Podle § 25 zákona 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému mají osoby pobývající na území České republiky právo na informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva a na poskytnutí instruktáže a školení ke své činnosti při mimořádných událostech. Obec Nový Malín zabezpečuje instruktáže a školení pro žáky základní školy preventivně výchovnými programy Hasičského záchranného sboru Olomouckého kraje nebo Civilní ochranou Šumperk. Pro zbytek občanů Nového Malína obec téměř nic nezajišťuje. V úvodu diplomové práce jsem kladla otázku, zda obec připravuje své občany na mimořádné události. Z mého šetření v obci Nový Malín vyplývá, že příprava populace v produktivním věku je nedostatečná a navrhuji proto následující opatření.

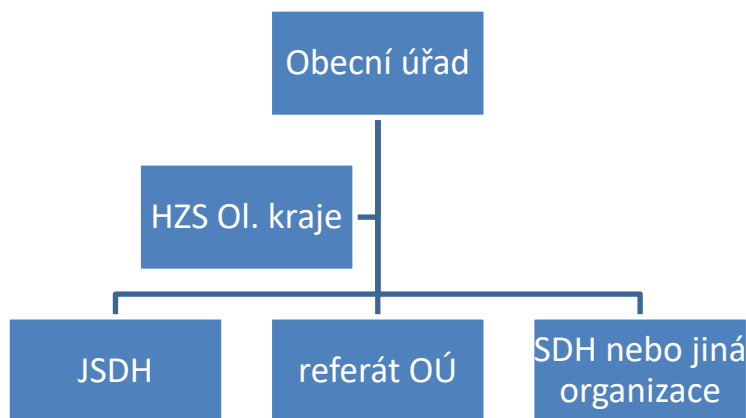
5.1 Návrh organizační struktury pro preventivně výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva v obci Nový Malín

Preventivně výchovná činnost v oblasti ochrany obyvatelstva je jen jedním z mnoha úkolů bezpečnostního systému České republiky, jejíž součástí je i ochrana obyvatelstva. Podle zákona č. 239/2000 Sb., o IZS je obecní úřad orgán, který organizuje přípravu obce na mimořádné události. Pokud se zaměříme pouze na preventivně výchovnou činnost v rámci obce, lze využít liniově štábní organizační strukturu.

Na pomyslném vrcholu organizační struktury je právě obecní úřad, který musí být koordinátorem celé struktury. Obecní úřad by měl dávat impulzy k provádění preventivně výchovné činnosti. Jeho úkolem je vymyslet preventivně výchovný program, určit finanční obnos a delegovat realizaci organizacím na nižší úrovni organizační struktury. Současně je nezbytné, aby dohlížel na plnění zadaných úkolů.

Na druhé (nižší) úrovni se nacházejí jednotka sboru dobrovolných hasičů obce, referát obecního úřadu, a případně další organizace, které by byly schopny informovat a učit občany v oblasti ochrany obyvatelstva. Odbornost nad celou činností musí zajišťovat Hasičský záchranný sbor Olomouckého kraje, který je v tomto případě štábní organizační buňkou.

Obrázek 9: Návrh organizační struktury - Nový Malín

Zdroj: Vlastní práce

Pokud by byla preventivně výchovná činnost rozdrobena na jednotlivé unikátní projekty (např. Příprava žáků, Příprava široké veřejnosti, Den ochrany obyvatelstva a další), byla by preventivně výchovná činnost vedena podle maticové organizační struktury. Základem

by byla liniově štábní organizace zmíněná v předchozím odstavci doplněná o jednotlivé projekty. Členové liniově štábního útvaru by byli současně v projektovém týmu. Tým by byl tvořen z vybraných členů jednotlivých útvarů podle potřebné specializace. Vedoucím týmu pro daný projekt by byl zvolen některý z členů JSDH, referátu OÚ nebo jiné organizace. Projekt je jedinečná, časově ohraničená činnost, vyvíjená s konkrétním cílem. Po ukončení projektu (úkolů) se tým rozpadá a jeho členové přecházejí do jiného týmu nebo se vrací do svého útvaru v liniově štábním uspořádání.

5.2 Návrhy preventivně výchovné činnosti v obci Nový Malín

V dnešní době, která je zaměřena na získávání informací na internetu, bych obecnímu úřadu obce Nový Malín doporučila vytvořit na jejích internetových stránkách záložku s informacemi o ochraně obyvatelstva. Obec by v ní umístila informace:

- o jednotlivých mimořádných událostech, které mohou obec postihnout,
- návod, jak se na mimořádné situace dopředu připravit,
- co dělat v případě jednotlivých mimořádných situací,
- kontakty,
- druhy a způsoby varování,
- evakuace,
- aktuality.

S realizací se může obec obrátit na tvůrce internetových stránek obce. Některé jiné obce ve správním obvodu města Šumperk, které mají přibližně stejný počet obyvatel, informují občany na svých internetových stránkách o možných nebezpečích nebo mají zpracované a zveřejněné informace k ochraně obyvatelstva. Jiné zase uveřejňují svá protipovodňová opatření, jejichž součástí jsou povodňové plány a pokyny pro případ povodní. Nutno podotknout, že ve správním obvodu města Šumperk existuje také mnoho obcí, které stejně jako Nový Malín své občany neinformují.

Další možností je využití informačních letáčků, které obec dostává od města Šumperk. Kromě vyvěšení na obecní vývěsce je může obec vyvěsit i na svých internetových stránkách na úvodní straně v sekci „novinky“ nebo pro tyto letáčky může být založena již zmiňovaná záložka.

Obec Nový Malín nepravidelně vydává Malínské noviny, které jsou distribuovány do všech domácností na území obce. Občan se v nich dozví o novinkách v obci, o investičních akcích obce, o činnosti místních spolků, mateřských škol a základní školy, ale také informace provozního charakteru (otevírací doba obecního úřadu, sběrného dvora, a další). Obecní úřad by mohl do novin zařadit rubriku Ochrany obyvatelstva a informace s ní spojené by mohl postupně uveřejňovat i touto formou.

Dále by obec mohla jednotce sboru dobrovolných hasičů obce nařídít zajišťování preventivně výchovných programů pro občany obce Nový Malín. Jednotka sboru dobrovolných hasičů obce by mohla pořádat pravidelné nebo nepravidelné přednášky a cvičení k problematice ochrany obyvatelstva pro různé skupiny obyvatel obce Nový Malín. Téma ochrany obyvatelstva bohužel nepatří mezi témata, která by přilákala široké spektrum občanů. Myslím si, že je výhodné spojit přednášky a cvičení na zmiňované téma s ukázkou práce dobrovolných nebo profesionálních hasičů, případně jiných složek integrovaného záchranného systému.

Ve městech Šumperk i Olomouc se zabývají preventivně výchovnou činností pro všechny věkové kategorie obyvatelstva. V jejich činnosti jsou určité rozdíly, které způsobuje nejen odlišná velikost měst.

5.3 Organizační struktura preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve městě Šumperk

Organizační struktura preventivně výchovné činnosti v Šumperku lze popsat maticovou organizační strukturou. Jednotlivé vzdělávací programy mohou být nazývány projekty, protože každý program je časově omezen. Většinou se jedná o jednodenní nebo půldenní akce, jejichž účelem je informovat a vzdělávat různé skupiny obyvatelstva v oblasti ochrany obyvatelstva.

Zároveň je stanovena liniově štábní organizační struktura. V nejvyšší úrovni organizační struktury je obecní úřad obce s rozšířenou působností, v tomto případě město Šumperk. Městský úřad a starosta města koordinují preventivně výchovnou činnost a delegují její realizaci na bezpečnostní radu města, respektive na její vedoucí Ing. Zuzanu Matějčkovou a zároveň na jednotku sboru dobrovolných hasičů města a městskou policii Šumperk. Třetí

úroveň je podřízena bezpečnostní radě města Šumperk a zastupují ji zejména Civilní ochrana Šumperk se svými dobrovolníky. Dále organizace, které vypomáhají na preventivně výchovných programech popsanych v kapitole 4.3.2 Preventivně výchovná činnost ve městě Šumperk. Konkrétně se jedná o SONS, odtahovou službu, muzeum silnic Vikýřovice, autoškoly a dále i fyzické osoby. Mezi ně patří Ivoš Skopal, který vzdělává veřejnost v laické první pomoci nebo například pan Dušan Ščambura, jenž je po úrazu handicapovaný a pohybuje se na invalidním vozíku, učí veřejnost, jak manipulovat a jednat s imobilními lidmi nejen při mimořádných událostech. Štábním útvarem je hasičský záchranný sbor Olomouckého kraje společně se svými územními odbory, který zajišťuje odbornost celé preventivně výchovné činnosti.

5.4 Návrhy preventivně výchovné činnosti v městě Šumperk

Město Šumperk pro své občany připravuje mnoho preventivně výchovných programů, kterých se mohou účastnit všechny věkové kategorie obyvatelstva. Jak bylo již zmíněno výše, návštěvnost programů pro veřejnost se pohybuje v řádu stovek občanů. Městu Šumperk doporučuji zaměřit se na propagaci preventivně výchovných programů.

Šumperk stejně jako obec Nový Malín i statutární město Olomouc vydává své periodikum, které je zdarma doručováno každé domácnosti v katastrálním území města Šumperk. Další doporučení se týká plošné informovanosti svých občanů. Jedná se zařazení pravidelné rubriky například „Co dělat při mimořádných událostech“, kde byli občané pravidelně informováni o různých tématech ochrany obyvatelstva.

5.5 Organizační struktura preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva ve městě Olomouc

I zde se jedná o maticovou organizační strukturu, která opakovaně dokazuje svoji funkčnost. Opět jsou zde propojeny 2 struktury – projektová a liniově štábní struktura. Na vrcholu liniově štábní organizační struktury je opět město, v tomto případě statutární město Olomouc, respektive odbor ochrany. V další úrovni organizační struktury jsou JSDH statutárního města Olomouce a Městská policie. Štábním útvarem je Hasičský záchranný sbor Olomouckého kraje. Projektová struktura je tvořena jednotlivými preventivně výchovnými programy. Zodpovědnost a pravomoci jsou na straně statutárního města Olomouc.

6 Závěr

Na základě vlastních šetření byl analyzován stav a úroveň preventivně výchovné činnosti ve třech obcích Olomouckého kraje. Bylo potvrzeno, že nejvíce vzdělávanou částí populace jsou žáci základních škol a studenti středních škol a učilišť. Na jejich preventivně výchovných programech se podílejí samy školy, ale také hasičský záchranný sbor či jiné organizace zabývající se ochranou obyvatelstva. Následné vzdělávání zejména populace v produktivním věku je okrajové a týká se minima občanů.

Bylo zjištěno, že v Novém Malíně problematiku vzdělávání občanů v oblasti ochrany obyvatelstva neprovozuje ani obec ani jiná organizace působící v obci. V diplomové práci jsou popsány návrhy preventivně výchovné činnosti, kterou by obec mohla svým občanům poskytnout. Dále byly vytvořeny dva návrhy organizační struktura pro preventivně výchovnou činnost v obci Nový Malín. Vzhledem k tomu, že obec se informováním občanů v oblasti ochrany obyvatelstva v současné době nezabývá, bylo navrženo, aby tuto povinnost částečně delegovala na jednotku sboru dobrovolných hasičů obce, která je v navrhované liniově štábní struktuře podřízena obci Nový Malín.

V dalších dvou obcích, které byly vybrány, bylo zjištěno, že preventivně výchovnou činnost provádějí, ale značně se liší ve způsobu. V Šumperku je realizace vzdělávacích programů zajišťována přímo městem Šumperk za pomoci spřátelených složek a organizací. Kromě vzdělávacích programů pro žáky a studenty základní a středních škol a učilišť se v Šumperku zabývají i vzdělávacími programy pro úředníky městského úřadu a širokou veřejnost. Preventivně výchovné programy pro veřejnost se zabývají důležitými tématy, ale účast na těchto akcích je bohužel malá. Na základě analýzy byla popsána organizační struktura, která ve městě v současné době funguje. Současně byly vytvořeny doporučení, které by mohly zvýšit informovanost větší části populace v Šumperku.

V Olomouci se taktéž město zabývá preventivně vzdělávacími programy, při jejichž realizaci téměř vždy spolupracují s Hasičským záchranným sborem Olomouckého kraje. I pro statutární město Olomouc byla popsána organizační struktura preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva. Velikost statutárního města Olomouc s sebou přináší omezené možnosti v preventivně výchovné činnosti. Město plně využívá všech komunikačních kanálů, aby své občany v této oblasti vzdělávala. Olomouc poskytuje svým občanům i instruktáže a školení, ale těchto vzdělávacích akcí je velmi málo. I přesto, že

účastníci těchto instruktaží si ve většině případů zapamatují více informací než lidé, kteří si přečtou článek v Radničních listech, nejsou tyto vzdělávací programy časté. Důvodem jsou časová a finanční náročnost, která není rentabilní v porovnání s počtem proškolených občanů.

Navrhnuté a popsané organizační struktury preventivně výchovné činnosti v oblasti ochrany obyvatelstva mají společného jmenovatele, kterým je hasičský záchranný sbor kraje, v tomto případě Hasičský záchranný sbor Olomouckého kraje. Ve všech organizačních strukturách vystupoval jako útvar zajišťující odbornost, protože k tomu má všechny předpoklady. I Hasičský záchranný sbor sám provádí preventivně výchovnou činnost, ale není v jeho silách proškolit veškeré obyvatelstvo Olomouckého kraje. Proto je důležité, aby se obce preventivně výchovnou činností zabývaly.

Vzdělávat žáky a studenty je poměrně snadná věc, ovšem vzdělávat zbytek obyvatelstva, je velmi náročné. Lidé by si měli uvědomit, že záchranné složky zahrnuté do bezpečnostního systému pomáhají lidem v nouzi, ale v případě mimořádných událostí záleží na každém člověku. Každý člověk, který ví, jak se má při zachovat při konkrétních mimořádných událostech, pomáhá celému bezpečnostnímu systému a záchranné složky mohou vynakládat své síly tam, kde je opravdu potřeba a kde by se bez jejich pomoci neobešli. Obce a organizace zabývající se vzdělávacími programy v oblasti ochrany obyvatelstva mají nelehký úkol. Dokud nepřijdou na způsob, jak zaujmout minimálně 90 % populace k účasti na vzdělávacích programech, budou se záchranné složky při mimořádných událostech neustále potýkat s panikou, zbytečnými zásahy a nervozitou občanů, kteří žijí v představě, že záchranné složky tu jsou od toho, aby vše vyřešily za ně.

7 Seznam použitých zdrojů

1. **Zbořil, Kamil.** *Marketingový výzkum: metodologie a aplikace.* Praha : Vysoká škola ekonomická, 1998. 80-7079-394-5.
2. **TARČÁNI, Ondrej.** *Teorie a praxe krizového řízení I. 2. doplněné a upravené vydání.* Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2015. 978-80-7251-435-9.
3. **Kolektiv autorů pod vedením Ministerstva zahraničních věcí ČR.** Bezpečnostní strategie České republiky. [Online] 2015. <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>. 978-80-7441-005-5.
4. **Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.** Bezpečnostní politika. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.* [Online] [Citace: 12. červen 2017.] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/index.html.
5. Bezpečnostní prostředí. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.* [Online] [Citace: 12. Červen 2017.] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_prostredi.html.
6. Bezpečnostní systém. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky.* [Online] [Citace: 12. Červen 2017.] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_system.html.
7. **Ministerstvo vnitra – generální ředitelství, Hasičského záchranného sboru České republiky.** Koncepce ochrany obyvatelstva. [Online] 2013. <http://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>.
8. Bezpečnostní rada státu. *Vláda České republiky.* [Online] [Citace: 13. Červen 2017.] <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/brs-uvod-3851/>.
9. Kdo jsme? *Úřad pro zahraniční styky a informace.* [Online] [Citace: 19. Červen 2017.] <http://uzsi.cz/cs/kdo-jsme/>.
10. Statut Ústředního krizového štábu. *Vláda České republiky.* [Online] [Citace: 19. Červen 2017.] <https://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/pracovni-vybory/ustredni-krizovy-stab/ustredni-krizovy-stab-51792/>.
11. Vývoj skutečných počtů osob v resortu MO ČR v letech 1992 - 2015. *Ministerstvo obrany.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/fakta/vyvoj-skutecnych-poctu-osob-v-rezortu-mo-cr-v-letech-2011---1993-51566/>.
12. Ozbrojený bezpečnostní sbor. *Ministerstvo vnitra České republiky.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <http://www.mvcr.cz/clanek/ozbrojeni-bezpecnostni-sbor.aspx>.
13. **Martínek, Bohumír.** *Metodický manuál pro přípravu preventistů ochrany obyvatelstva.* Ostrava : Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2014. 978-80-7385-146-0.
14. **autorů, Kolektiv.** *Ochrana obyvatelstva a krizové řízení: skripta.* Praha : Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2015. 978-80-86466-62-0.

15. *Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.*
16. *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů.*
17. **Kotek, Karel.** HASIČI POD LUPOU - Co je jednotka sboru dobrovolných hasičů obce? *Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <http://www.hzscr.cz/clanek/co-je-jednotka-sboru-dobrovolnych-hasicu-obce.aspx>.
18. Okresy Olomouckého kraje. *Regionální Informační Servis.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/olomoucky-kraj/okresy/>.
19. *Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.*
20. ŽENEVSKÉ ÚMLUVY O OCHRANĚ OBĚTÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ . *Český červený kříž.* [Online] [Citace: 19. Červenec 2017.] https://www.cervenýkriz.eu/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf.
21. Přírodní katastrofy. *Česká geologická služba.* [Online] [Citace: 10. Říjen 2017.] <http://www.geology.cz/svet-geologie/poznej-geologii/geologicka-temata/prirodni-katastrofy>.
22. **WEIHRICH, Heinz a Harold KOONTZ.** *Management.* Praha : Victoria Publishing, 1993. 80-85605-45-7.
23. **VODÁČEK, Leo a Oľga VODÁČKOVÁ.** *Management: teorie a praxe v informační společnosti.* Praha : Management Press, 2001. 80-7261-041-4.
24. **SYNEK, Miloslav a Eva KISLINGEROVÁ.** *Podniková ekonomika. 6., přeprac. a dopl. vyd.* Praha : C.H. Beck, 2015. 978-80-7400-274-8.
25. **HRON, Jan a Tomáš MACÁK.** *Teorie řízení.* Praha : Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2012. 978-80-213-2306-3.
26. Typologie organizační struktury. *ManagementMania.* [Online] [Citace: 2. Září 2017.] <https://managementmania.com/cs/typologie-organizacni-struktury>.
27. Cvičení 1 - Organizace podniku . *Nauka o podniku.* [Online] [Citace: 12. Září 2017.] http://nop.topsid.com/index.php?war=cviceni_1.
28. Organizační struktura podniku. *Univerzita-Online.cz.* [Online] [Citace: 13. Září 2017.] <http://www.univerzita-online.cz/mng/zaklady-managementu/organizacni-struktura-podniku/>.
29. Typy organizačních struktur a jejich členění. *BusinessInfo.cz.* [Online] [Citace: 19. Září 2017.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/typy-organizacnich-struktur-cleneni-2840.html#!&chapter=1>.
30. Podniková ekonomika. *Scrigroup.com.* [Online] [Citace: 19. Září 2017.] <http://www.scrigroup.com/limba/ceha-slovaca/29/PODNIKOV-EKONOMIKA-Hospodsk-pr45923.php>.
31. **Jukl, Marek.** ŽENEVSKÉ ÚMLUVY A DODATKOVÉ PROTOKOLY . *Český červený kříž.* [Online] Český červený kříž, 2005. [Citace: 5. Červenec 2017.] <https://www.cervenýkriz.eu/cz/mhp/konvence.htm#A0,>

32. **TARČÁNI, Ondřej.** *Teorie a praxe krizového řízení II.* Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-357-4.
33. Ochrana obyvatelstva. *Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje.* [Online] [Citace: 17. Červenec 2017.] <http://www.hzsmsk.cz/index.php?a=cat.45>.
34. Ochrana obyvatelstva. *Ochrana obyvatel Olomouc.* [Online] [Citace: 22. Srpen 2017.] <http://ochranaobyvatel.olomouc.eu/ochrana-obyvatelstva>.
35. *Krizové řízení v Olomouckém kraji 2000-2015.* Olomouc : Olomoucký kraj, 2015. ISBN 978-80-87982-30-3.
36. Komplexní zhodnocení povodňové katastrofy v červenci 1997 a návrh systému zabezpečení obnovy území postižených povodněmi, případně dalšími přírodními katastrofami. [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/FFE92214F77E542CC1256FC800402F47/\\$file/komplexn.htm](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/FFE92214F77E542CC1256FC800402F47/$file/komplexn.htm).
37. Databáze demografických údajů za obce ČR. *Český statistický úřad.* [Online] [Citace: 15. Červenec 2017.] <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>.
38. O obci . *Nový Malín.* [Online] [Citace: 15. Červenec 2017.] <http://www.novymalin.cz/660-o-obci>.
39. O Šumperku. *Šumperk.* [Online] [Citace: 25. Červen 2017.] <https://www.sumperk.cz/cs/turista/o-sumperku/>.
40. O městě. *Statutární město Olomouc.* [Online] [Citace: 19. Červen 2017.] <https://www.olomouc.eu/o-meste>.
41. Aktivní záloha. *Ministerstvo obrany .* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <http://www.acr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/fakta/vyvoj-skhttp://www.acr.army.cz/aktivni-zaloha-6831/>.
42. Policie České republiky. *Policie České republiky.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>.
43. Základní informace - Vězeňská služba. *Generální ředitelství Vězeňské služby ČR.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <http://vscr.cz/o-nas/zakladni-informace/>.
44. Celní správa ČR - O nás. *Celní správa ČR.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/celni-sprava.aspx>.
45. Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích ve znění pozdějších předpisů.
46. Vyhlášení varovného signálu "Všeobecná výstraha". *Portál veřejné správy.* [Online] [Citace: 21. Srpen 2017.] <https://portal.gov.cz/portal/obcan/situace/101/102/3861.html>.
47. Ženevské úmluvy - vznik. *Klub historie Červeného kříže.* [Online] Místní skupina Českého červeného kříže, Lány. [Citace: 5. Červenec 2017.] <http://klubhistorieek.wgz.cz/rubriky/kapitoly-z-historie-cerveneho/zenevske-umluvy/vznik>.
48. Ženevské konvence. *Národně vzdělávací institut.* [Online] [Citace: 5. Červenec 2017.] <http://www.vzdelavaci-institut.info/?q=node/275>.
49. **ČR, Kolektiv autorů pod vedením Ministerstva zahraničních věcí.** Bezpečnostní strategie České republiky. [Online] 2015.

<https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>. 978-80-7441-005-5.

50. Bezpečnostní politika. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [Online] [Citace: 12. červen 2017.] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/index.html.

51. Epifytie. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [Online] [Citace: 7. Červenec 2017.] <http://www.mvcr.cz/clanek/epifytie.aspx>.

52. Epizootie. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [Online] [Citace: 7. Červenec 2017.] <http://www.mvcr.cz/clanek/epizootie.aspx>.